

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXIII рік видання. № 231, вересень, 2013

*І чужому навчайтесь,
Що свого не цурайтесь...*
М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактор - Іван Ребошапка
Секретар редакції - Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Зоря, що згасла десь у безкраїх глибинах космосу...*
- ❖ **«Сміються, плачуть солов'ї...»**
Пам'ятки давньої української літератури:
Українська поезія. Середина XVII ст.
- ❖ *Про писане з любов'ю, розумінням та згадками про батьківщину. Тарас Шевченко в осягненні Константіна Доброджану-Гері.*
- ❖ *Християнський поет-паломник Роман Голубович про любов до Бога, свого ближнього та України*
- ❖ *Павло Романюк – казка, яка самооповідається тільки при місячних ночах*
- ❖ **Перлини всесвітньої літератури**
Батько італійської літератури III
- ❖ *П'ять хлібин (Оповідання)*
- ❖ *«Буковинські трафунки»*
- ❖ *Небилиці з дідусевої скарбниці: Лісорубські пригоди*
- ❖ *Похорон Кукушяни (Бувальщина)*
- ❖ **Дитячі сторінки**
- ❖ **Сторінки гумору**

ЗОРЯ, ЩО ЗГАСЛА ДЕСЬ У БЕЗКРАЇХ ГЛИБИНАХ КОСМОСУ...

Сто років тому 1 серпня 1913 року на курорті в Сурамі (Грузія), скінчивши своє коротке, всього лише 42-річне земне життя, насичене по вінця стражданнями, але й високими пориваннями і злетами духу, думки й слова, відійшла у вічність видатна українська поетеса Леся Українка (справжнє ім'я – Лариса Косач-Квітка, 28.II.1871 – 1.VIII.1913). З цієї нагоди число за жовтень львівського «Літературно-наукового вісника» появилось з такою присвятою: «Незабутній пам'яті Лесі Українки сю книжку присвячує редакція «Літературно-наукового вісника», котрий вона стільки літ прикрашала своїми творами». У вінок пам'яті покійниці вплели свої слова Михайло Грушевський, Людмила Старицька-Черняхівська, Іван Стешенко, Микола Євшан, Андрій Ніковський, Микола Вороний, Григорій Чупринка. Метафорично назвавши покидаючи земне життя Лесю Українку «зорею, що згасла десь у безкраїх глибинах космосу», своїми віщими словами Олександр Олесь пророкував суспільну дієвість її невмиручої творчості:

*Довго литись буде
На землю промінь золотий,—
І скільки снів він кине в люде,
І скільки струн він в душах збуде...*

Слова Олександра Олеся – це наче запевнення того, що заповітне, співзвучне у певній мірі із Шевченковим, бажання Лесі Українки не забути її – збудеться:

*Коли перші громи розітнуть
Чисте небо промінням вогненным,
Коли гомін лісів відгукнеться вам
Смутком тужливим моїм,
Отоді спом'яніть, я прошу вас,
Отак всі про мене,
Щоб цей спогад у вічні
Незнані світи долетів.*

1 серпня 2013-го минуло сто років, коли із Сурамі вкрай хвора Леся Українка на вітальній листівці, висланій сестрі Ользі Косач-Кривинюк з нагоди її іменин, написала останні два прижиттєві слова «Цілую. Леся» і поставила останню крапку. Сестрині серце зайшлося болем, вона поспіхом почала збиратися до Сурамі, але не встигла попрощатися з Лесею, бо поїзд спізнився лише на кілька годин, а серце поетеси зупинилося раніше, о першій годині ночі, і мати Лесі Українки, яка була при ній, незабаром сповістила в Україну сумну подію. Звістка, наче грім серед ясного неба, як, можливо, передвіщала поетеса у вище цитованих її словах, сколихнув не лише Україну, а й усю Європу. Співчуття почали надходити з Риги, Варшави, Парижа, Відня, Женеви. Скорботну телеграму надіслав Іван Фракно: «Пам'ять дорогої усопшої записана в моїй душі незатертими слідами. Честь їй!»

(Продовження на 4 стор.)

ЗОРЯ, ЩО ЗГАСЛА ДЕСЬ У БЕЗКРАЇХ ГЛИБИНАХ КОСМОСУ...

(Продовження з 3 стор.)

Заповітне бажання Лесі Українки вповні збулося, оскільки вона, хоча будучи слабосилою і хворіючи на невиліковну недугу (кістковий туберкульоз, нирки), проти якої вела «тридцятилітню війну», перемагала постійний біль і творила вірші, сповнені оптимізму:

*Хто вам сказав, що я слабка,
Що я корюся долі?
Хіба тремтить моя рука
Чи пісня й думка кволі?*

Незламність духу Лесі Українки, її грандіозну постать поета-громадського глашатая відзначив той же Іван Франко таки після появи збірки поетеси «На крилах пісень» (1893): «Читаючи м'які та рознервовані або холодно-резонерські писання сучасних молодих українців-мужчин і порівнюючи їх з тими бадьорими, сильними та сміливими, а притім такими простими, такими щирими словами Лесі Українки, мимоволі думаєш, що ся хвора, слабосила дівчина – трохи чи не одинокий

На відкритті пам'ятника Івану Котляревському в Полтаві, 1903 рік. Зліва направо Михайло Коцюбинський, Василь Стефаник, Олена Пчілка, Лесья Українка, Михайло Старицький, Гнат Хоткевич, Володимир Самійленко.

мужчина на всю новочасну соборну Україну. Але проте вона дівчина, у неї є м'яке жіноче серце...».

Відзначення Франком сутності Лесі Українки – це наче сповнення її молодечого бажання:

*Хотіла б я піснею стати,
У сюю хвилину ясну,
Щоб вільно по світі літати,
Щоб вітер розносив луну.
Щоб геть аж під яснії зорі
Полинути співом дзвінким,
Упасти на хвилі прозорі,
Буяти над морем хибким.
Лунали б тоді мої мрії
І щастя моє таємне,
Ясніші, ніж зорі яснії,
Гучніші, ніж море гучне.*

Як писав Микола Євшан, виражене Лесею Українкою – це не звичайна поетична фраза, а потреба її душі, яка усе більш ставала відчутнішою, «затінюючи» тілесне єство поетеси, що, як свідчать очевидці, метафорично виразив при черговому відвіданні хворої лікар-терапевт, відзначаючи, що вона чимраз наявніше дематеріалізується, стаючи майже одним тільки духом. Можливо, це і мала на увазі Лесья Українка в інших заповітних віршах:

*Як умру, на світі запалає
Покинтий вогонь моїх пісень...*

Минуло сто років від її передчасної кончини, і вогонь Лесиних пісень палає й зараз в Україні, підтримуючи Шевченкову ідею, сприйняту і утверджену Лесею Українкою, ідею активної національної боротьби за здобуття свободи й побудови власної незалежної держави.

Редакція «Нашого голосу»

«Сміються, плачуть солов'ї...»

Іван КОВАЧ

ПАМ'ЯТКИ ДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: УКРАЇНСЬКА ПОЕЗІЯ. СЕРЕДИНА XVII СТ. УПОРЯДНИКИ – В. І. КРЕКОТЕНЬ, М. М. СУЛИМА (КИЇВ, «НАУКОВА ДУМКА». 1992 р.)

«Українська книжна поезія середини XVII ст.» видана 1992 р. Це збірник, який продовжує видання «Українська поезія: Кінець XVI – початок XVII ст. (упорядники В. П. Колосова, В. І. Кречотень, Київ, 1978 р.). Поезію староукраїнською мовою.

Про поезію XVI-XVII ст. влучно і синтетично написав ще В. М. Перетц: «Звертаючись до змісту української віршової літератури, ми повинні відзначити збіднення її на кінець XVII ст. Змінюються обставини й умови життя лівобережної України, а водночас змінюються й інтереси видатніших діячів українського народу. (...) А проте де-не-де по загумінках і до недавнього часу ще зберігалися старі зшитки «шпаргалки» з віршами й піснями. І саме із цієї рукописної літератури, тісно пов'язаної з народним побутом і (народною) піснею, народилася нова українська поезія, яка дала Котляревського, Шевченка та інших, менш обдарованих, народних поетів». (Перетц В. Н. Очерки по истории малорусской литературы, Северный Курьер. – 1900. – 14 (27) декабря).

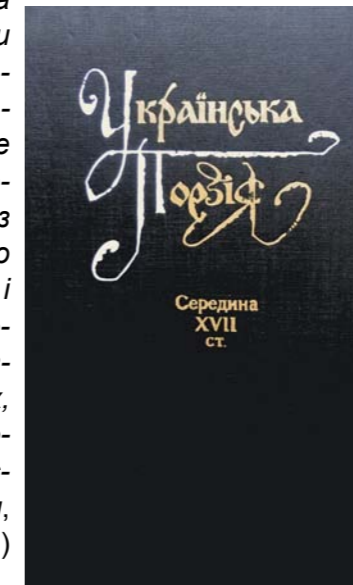
У згаданій вище книзі на 680 сторінок містяться українські вірші 30-80-х років XVII ст. – епіграми, присвяти, ляменти, панегірики, псалми, зразки батальної лірики, пісні з виразними творчими якостями. В збірнику є також переклади творів Дж. Бокаччо, Т. Тассо, створених у XVII ст.

Про образність поезії середини XVII ст. писали спеціалісти, люди, що вміються на літературних репертуарах. Звичайно, що вона церковнослов'янська, біблійна, патристична, агіографічна, гімнографічна, бароккова і... західноєвропейська, переноситься на ґрунт український, народномовна, життєвомовна...

В. І. Кречотень щодо церковнослов'янської образності каже, що вона характерна, зокрема, найбільше «для метафізичної духовної поезії», а «типові її зразки бачимо в творах Димитрія Туптала», причому «в українській барокковій поезії середини XVII ст. тривають процеси, які намітились ще наприкінці попереднього віку, переживаються середньовічні узвичаєння і дедалі інтенсивніше наростають тенденції, характерні для Нового часу».

Упорядник книги В. Кречотень робить свій очевидний висновок: «Поряд із метафізичними – релігійно-філософськими, молитовно-медитаційними, церковно-обрядовими й релігійно-звичаєвими віршами – енергійно виявляють свою життєздатність вірші світські. Визначається специфічно художня поетична тематика, яка відбиває загострення інтересу до життя індивідуальної людини. Винаходяться форми і способи поетичного відображення явищ, спостережених у реальності. Віршотворство, як і інші галузі літератури, не обмежується виконанням прикладних позамистецьких функцій, а його висліди емансипуються як естетичні цінності».

Отже, ці процеси тривають, – як вважає (дійсно-мовно) В. І. Кречотень, – і в наступні десятиліття. Адже «доробок і досвід книжних українських поетів середини XVII віку не забувається. Їхні твори переписуються, читаються, співаються, переробляються; відлуння їхніх віршів і пісень чується не тільки у Івана Котляревського та інших українських письменників початку XIX ст., а й у Шевченка». Пропонуємо увазі читачів низку української книжної поезії середини XVII ст. (стор. 6-7)

«Вмиються, плачуть солов'ї...»

МОЛИТОВНІ ВІРШІ

* * *

Во невинности моеї, Боже мой, суди ми,
От мужа неправы и лстыва збави ми,
Яко ты еси, Боже, держава моя.
Воскою мя остави, Боже, милость твоя?
Пошли ми, Боже, свит твой и истыну твою,
Яко та мя воведє в гору святу твою.
Вниду в села твоя, ко олтару твоєму...

[.....]

А во гуслах исповимся, цару, пред тобою,
А во арфѣ я прославлю, цару, славу твою.
Надіюся на Бога, на Бога живого,
А той ми откриєт свит — то истын його.

* * *

Свѣтом из гроба твоего Въскресенія,
Христе: просіяша повсюду ученія
Евангелскихъ вѣщаній: и всѣхъ просвѣтиша
Свѣтомъ познанія, въ вѣрѣ утвердиша.

Тѣм, Боже, дажд крестоносну братству свѣтлѣти:
Въ заповѣдехъ ти непорочнымъ пребыти,
Мирно безмятежну жизнь здѣ препроводити,
И паки грядуща ты въ славу видѣти.

ДЕСКРИПТИВНІ ВІРШІ

* * *

Пастырскій уряд значне Каллист одправует,
Гды овцамъ своимъ паству, науки дарует.
Нехъ же вѣрнѣй голодомъ жаденъ ся не трвожить,
Каллист душамъ обфите покарму примножить.

* * *

Не всегда узрыши на престолѣ сѣдѣща;
Многажды грѣхъ ради ниц долу лежаша.

Святоє Богоявленіє

Аще и нагъ водами облагаєшися,
И, яко рабъ безгрѣшенъ, сый крещашися,
Но свыше возлюбленна Отець ты глашает,
И Духъ, низпославъ Тройцу, всимъ благословляет.

Обитель подъ знакомъ симъ Богоявленія
Въ Бѣлоросскихъ краинахъ отъ заложєнія
Здобить се привилєями въ россейскомъ родѣ
При побожномъ ктиторѣ и духовной згодѣ.

ГЕРАЛЬДИЧНІ ВІРШІ

На преславныйъ клейнотъ вельможного
его милости Іо Мирона Бернавского,
воєводы Молдовлахія

Антиохъ, пурпурою вола оздобивши,
Золотомъ, перлы, сличнымъ камѣнемъ упстривши,

Въ Іерусалимъ на жертву съ хутью посылает.
Бернавскій Бога сердца щиростю благаєт,
Котрую при всѣхъ цнотахъ пурпура красу[є]т,
Любви къ Богу, и славу вѣчную готует.

На пресвѣтлѣй клейнотъ
ясне освещенныхъ ихъ милостей
княжатъ Корибутовъ-Вишневецкихъ

Луносвѣтлымъ клейнотамъ Корибутовъ славныхъ
Вѣрне служить фортуна а служить з лѣтъ давныхъ.
Што Юно, што Аполью, што Харитесъ мѣли,
Все то въ гербъ того дому пристойне зложили.
Тутъ естъ Луна, ту Кресты, ту Марсова справа:
О значна савроматовъ з Вишневецкихъ слава!

ІСТОРИЧНІ ВІРШІ

* * *

Висипався хміль із мѣха
І наробив ляхамъ лиха,
Показавъ їмъ розуму,
Вивернувъ дідчу думу.
До жовтої водици
Наклавъ їмъ дуже хмельниці.
Не могли на ногахъ стояти —
Воліли утікати.
Гетьманчику-небоже!
Не туди на Запороже!
Не найдешъ гараздъ шляху
У Сидоровимъ байраку.
Чи не ти, Степанку-сараче,
Од козаків гарачи,
Не ти-сь бравъ їмъ хутори?
Єстъ інші теперъ пори!
Одже по бірки прокляті,
Під Очаковимъ взяті,
І по пастуші тебунці
Приїхали къ вамъ ординці.
Не утікай же, ляху,
З самого перестраха,
Заждай юнаківъ въ табори,
Готуй деньги за хутори.

«Вмиються, плачуть солов'ї...»

Южъ не будєшъ їхъ хати
Поганцямъ оддавати,
Не будєшъ пересудівъ брати,
Ані їхъ воювати.
Милішъ вамъ жиди-збойці,
Нїжъ запорожці-молодці.
Хотьъ же маєте кримчухи,
Дайте їмъ теперъ кожухи.
Отже Хмельницькийъ може, —
Поможи йому, Боже! —
Тихъ куркоідівъ бити,
Якъ жидівъ, неживити.
Южъ утікають зъ валівъ,
Боятся самопалівъ,
Волять татарської юки,
Нїжъ козацької руки.

САТИРИЧНІ ВІРШІ

* * *

Середъ поля широкого церковка стояла,
Тамъ попадає до церкви люди звабляла.
Приїшли люди до церкви Богу ся молити,
А попъ пошедъ до корчми горілочку пити.
Пошли люди до корчми попа вибавляти:
«Пора тобі, батухно, обідню співати!
Чи забувъ ся, батухно, що неділя нині?
Бути чортомъ, не попомъ, пасти тобі свині!»
Тамъ попадає передъ людьми попа оскаржала:
«Ще-мъ сія такого бачка не видала —
Пропивъ ризи і патрохаль, къ тому всі убори,
А до того все домовство, коники і воли».
Тамъ попадає просила, щоби попа били.
Били попа киями, обухами били,
Били попа киями, били обухами,
Казали му утекати до церкви зъ книгами.
Попъ, утекаючи, зронивъ черевики —
Обадва му зъ ногъ спадали, били великі.
«Змилуйтеся, мужове, пустіте зъ душею,
Не розлучайте ви мене зъ мою попадею!
Да не буду, не буду до корчми ходити —
Буду за васъ і за себе Богу се молити».

АВТОРСЬКІ ВІРШІ

Варлаамъ ЯСИНСЬКИЙ

На автора книги сеи

Третій плодъ то, авторе, спасенныхъ ти трудовъ,
На славу Богу въ Троици, въ ползу Церкви удовъ.
Ключъ и Небо недавно, а МЕСІА нинѣ:
Твоимъ трудомъ состоятъ, тыхъ трехъ Книгъ три сѣтъ.
Ключъ твой Небо отверзетъ, и презъ Небо твое:
МЕСІА Богъ правдивый явитъ лице свое.
Мудрость и Правовѣрность и дѣлъ добрыхъ дбалость;
Въ тыхъ трехъ книгахъ; три сія мають досконалость.
Муситъ ся тутъ Зоиліосъ ожувца встыдати.
Котрій бы дерзалъ книги твої огижати.

Ключа певне не згризетъ зубы собѣ скрутитъ,
Зганить Небо, тожъ собѣ въ Небѣ жить не тушить.
МЕСІА ли схочетъ якъ ужъ вредити ядомъ,
Ужеви онъ сокрушить главу и всѣмъ гадомъ.
Нетщій трудъ рачишъ въ книгахъ тыхъ авторе мѣти,
Достоинъ естєсъ въ книгахъ жизни вписанъ быти.

Димитрій ТУПТАЛО

* * *

Сердце ми, Христе, аду єстъ подобно,
Страстемъ, яко бѣсомъ, жилище удобно.
Сей адъ разорша ражденими страсти,
Воскреси душу, не даждъ ей болшъ пасти.

* * *

Божія сына родиши безъ мужа,
Ногами главу попираєшъ ужа;
Ужа грѣховна сѣдаєтъ мя жало —
Сіє попері, бы мя не снѣдало.

* * *

Предъ рождествомъ неврежденна,
Во рождествѣ; хочєшъ знати,
По рождествѣ паки чиста,
Матеремъ и дѣвамъ слава,
На руку же имать сына
Дѣво, чистоту ми дати
Дѣва Богу соблюденна
Кто сія єсть дѣва-мати?
Сице всегда дѣва иста.
Вѣнцы увѣчанна глава.
Мати-дѣва та єдина.
Изволь, храни же мя, мати.

ІЗ ЗАПИСІВ
ЯКУБА МИХАЛОВСЬКОГО

Ой не раз, не два ти,
псїй народѣ, заплачєшъ...

«Ой не раз, не два ти, псї[й] народѣ, заплачєшъ,
Коли ти мене, свою любєньку, вспоменєшъ.
Прилєти лишъ мї, білозору, до мене!»
«Вельми жъ мї [с]кучно, моя манжелько, безъ тебе.
Ой не стою я за новий горнєцъ зъ водою,
Коли немає своєї манжельки [з] собою.
Буду [їжджати] до своєї хати раднєнько,
Принєси, Боже, кого я люблю, хутнєнько.
Призову попа, што мене звінчатъ зъ тобою,
Будемо жити, Бога хвалити [з] собою.
Не слухай раду ані приказу чужого,
Будь [же] ласкава на мене, служку сво [його]».

ДО 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Лідія КОВАЛЕЦЬ

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ПРО ПИСАНЕ З ЛЮБОВ'Ю, РОЗУМІННЯМ ТА ЗГАДКАМИ
ПРО БАТЬКІВЩИНУ.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В ОСЯГНЕННІ КОНСТАНТИНА ДОБРОДЖЯНУ-ГЕРІ

Питання рецепції життя і творчості Тараса Шевченка румунською культурною спільнотою не раз ставало об'єктом популярних і суто наукових студій українських та румунських дослідників (Николає Албу-Ткачук, Замфір К. Арборе, Микола Богайчук, Магдалена Ласло-Куцюк, Сергій Лучканин, Михай Новиков, Іван Ребошапка, Олекса Романець, Станіслав Семчинський та ін.), унаслідок було запропоновано періодизацію тривалого (від 1886 року) процесу і представлено кілька концепцій, неоднакових за глибиною відтворення процесу та ідеологічними акцентами, до того ж студії мали, крім узагальненого, і причинковий характер, себто присвячувались висвітленню окремих сторінок великої теми. Причинковість у науці є по-своєму важливою та навіть необхідною справою, французький математик і філософ Анрі Пуанкаре не дарма порівнював науку з великою будовою, задля якої кожен мусить принести свій камінь.

Наразі наш камінець не випадково стосується постаті Константина Доброджану-Гері (1855-1920) як шевченкознавця: з його легкої руки в Румунії започаткувався обговорюваний процес: румунський журнал «Сомтепоганул» («Сучасник»), який виходив у 1881-1891 роках і відділом літературної критики якого керував К. Доброджану-Геря, саме 1886 року в ч. 1 вмістив одну зі статей про Шевченка авторства англійського історика літератури Вільяма Річарда Морфілла, чомусь подавши її під криптонімом С. V. M. Власне, статтю цього професора російської та інших слов'янських мов Оксфордського університету 17 квітня 1886 року надрукував французький журнал «Le Temps» («Там») під назвою «А cosack poet» («Козацький поет»). Очевидно, Україна вже мислилась англійцем як осібно й самодостатня хоч би в культурно-історичному плані територія, якщо Шевченко був представлений ним як «національний поет малоросів – великої частини слов'янської сім'ї».

К. Доброджану-Геря, знехтувавши авторською назвою, подавши її як «Un poet Ukrainian» («Український поет»), відкоригував В. Р. Морфілла, зберігши, однак, текст, збагачений цікавими, іноді суб'єктивно трактованими житейськими подробицями та ще вільний від ідеологічного тиску (піврічне вимушене перебування опального поета в Нижньому Новгороді пояснювалося браком коштів, а не заборонаю на повернення в Україну чи великі міста Росії, могила його у Каневі порівнювалась із Меккою та Єрусалимом). В. Р. Морфілл, на думку О. Євніної, «з великою теплотою пише про життя і страждання Шевченка, але в його оцінках не піднімається над рівнем поверхово-обивательського інтересу до "козацької екзотики"»¹.

Серед тих, кому не без впливу В. Р. Морфілла судилось піднятися над рівнем цього інтересу і запропонувати власні оригінальні міркування про геніального українця, й був Константин Доброджану-Геря. Втім, на шевченкознавчий дискурс цього румунського соціолога, автора праць із естетики, літературного критика впливали й інші фактори, чи не перше місце з яких займають українські сторінки його власної життєвої долі. Соломон Кац, відомий пізніше під псевдонімом Константин Доброджану-Геря, народився 1855 року на Катеринославщині (теперішня Дніпропетровщина) в с. Слов'янка, навчався в Харківському університеті. Крім захопленнь народницьким рухом, політичною діяльністю, котрі на певний час і визначили вектор інтересів талановитого хлопця, мусило бути на життєвих дорогах навіть до 1875 року (коли через небезпеку довелося тікати в Румунію, зазнавши й відтак заслання, а не лише переслідувань) і відкриття української історії, української літератури й культури загалом. Шевченко-письменник, Шевченко як громадський діяч, людина трагічної долі у просторі отриманих тоді знань та звіданих душевних імпульсів був поза сумнівом. І хтозна, чи не був він однією з

ДО 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

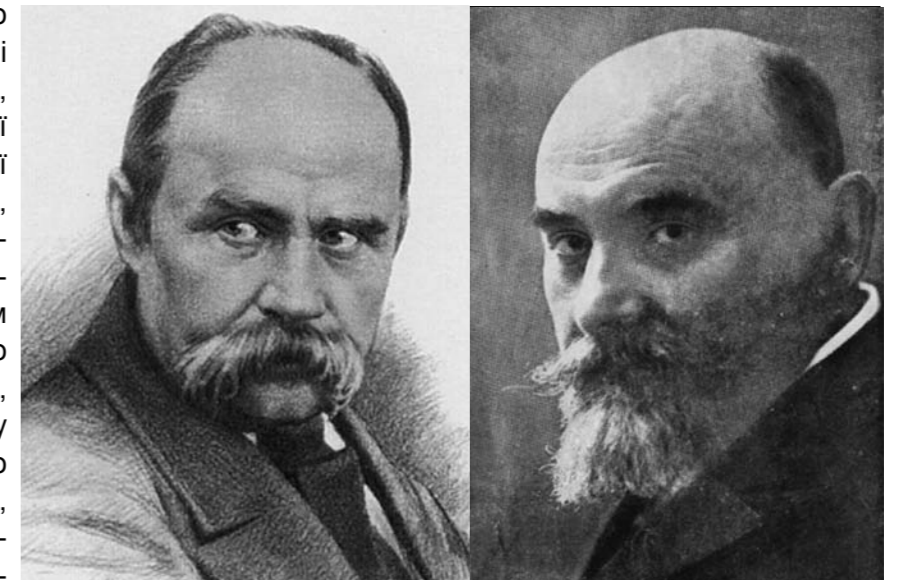
найбільш значущих постатей того простору, ім'я якому – Батьківщина, хтозна, чи під час власного ув'язнення в Петропавлівській фортеці К. Доброджану-Гері не пригадувався Шевченко як товариш по долі.

Румунська україністка Магдалена Ласло-Куцюк іще в 1961 році з'ясувала, що К. Доброджану-Геря вперше згадав ім'я Шевченка у ґрунтовній оглядовій статті «Artiști cetățeni» («Художники-громадяни»), її вмістив у 1894 році журнал «Literatura și stiința»². Найвизначнішими громадянами – уособленням кожної нації, в розумінні критика, є її найбільші письменники. Відповідно і згадуються народжені за останні 150 літ у Німеччині Гете і Шиллер, Англії – Байрон і Шеллі, Шотландії – Бернс, Ірландії – Мур, Італії – Леопарді, у Польщі – Міцкевич, у Росії – Пушкін, Тургенєв, Толстой, в Україні – Шевченко. Великий Кобзар разом із Пушкіним та Міцкевичем віднесений до найбільших слов'янських поетів, правда, в їхньому товаристві йому відведено третє місце. Незрозуміло чому М. Ласло-Куцюк здалося, що К. Доброджану-Геря дещо зужує значення Шевченка, коли вважає найбільш типовими для цього українця тенденції до національно-го визволення, які, на його ж думку, «переважають у творчості тих письменників, батьківщина яких терпить національний гніт»³. Насправді ж оцінка дещо зужувалася й виглядала навіть суперечливою в іншому – в трактуванні Шевченка як поета-селянина, виразника інтересів передусім свого класу, тоді як насправді геніальний поет репрезентував найсвідомішу частину цілої нації, попри своє селянське походження, був справжнім інтелектом.

Очевидно, праця над цим матеріалом, а також 80-літній ювілей Кобзаря спонукали К. Доброджану-Герю в 1894 році виступити зі спеціальною статтею «Taras Șevcenco». Першопублікація її відбулася в «Almanahul social-democrat» («Соціал-демократичному альманасі»). Того ж року її французький переклад побачив світ у паризькому журналі «L' Ère Nouvelle», згодом вона вийшла

в Румунії окремою брошурою в серії «Lumen» і передруковувалась журналом «Povestea vieții» та іншими виданнями. Більше того, навіть шкільні хрестоматії свого часу вміщували статтю К. Доброджану-Гері як зразок літературно-критичної творчості. Власне, літературна критика цього автора відзначалась аналітичністю суджень, яскравим художнім забарвленням, прагненням з'ясувати зв'язки, які І. Франко сформулював як зв'язки твору з творцем, а творця з оточенням.

Представляючи в той час марксистську критику й тим ніби опонуючи ідеалістичній в особі іншого

Тарас Шевченко

Константин Доброджану-Геря

румунського діяча Тита Майореску, К. Доброджану-Геря насправді був близький опонентові, він хоча й ратував за увагу до соціальних аспектів мистецтва, однак виступав проти критики винятково раціональної, інформативної; літературно-критичний текст у його розумінні мав давати читачеві естетичне задоволення й тим уподібнюватись до твору художнього, між письменником і критиком, отже, ставився знак рівності. Таким чином, К. Доброджану-Геря одним із перших в історії літературно-критичної думки підніс роль емоційного фактора, з успіхом застосувавши його у статті «Тарас Шевченко», підготувавши розраховану хоч і на простолод, але цікаву для універсального читача науково-популярну працю значущої тематики.

(Продовження на 10 стор.)

ДО 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПРО ПИСАНЕ З ЛЮБОВ'Ю, РОЗУМІННЯМ ТА ЗГАДКАМИ ПРО БАТЬКІВЩИНУ.
ТАРАС ШЕВЧЕНКО В ОСЯГНЕННІ КОНСТАНТИНА ДОБРОДЖЯНУ-ГЕРІ

(Продовження з 9 стор.)

Біографічні відомості, розповідь про Шевченка як художника, не кажучи про аналіз найпримітніших зразків його поетичної спадщини, подаються в легкій, доступній формі. Може, й справді зумовлювалось це «не тим, що великого українського поета ще не знали в Румунії, а складом аудиторії, до якої звертався румунський літератор. Тому й мова статті відрізняється від мови інших творів Доброджяну-Гері»⁴. Виглядало так, що автор «намагається вразити читача не стільки власними думками про творчість Шевченка, скільки самою творчістю поета»⁵. Чи не задля цього Шевченко так багато цитується критиком, правда, віршовані фрагменти (з огляду на відсутність адекватних перекладів румунською мовою) подані прозою: К. Доброджяну-Гері сам узяв на себе місію безпосереднього інтерпретатора цієї творчості.

Однак варто звернутись до власних оцінок критика: вони оригінальні, свіжі і передають, підкреслимо, не марксистське в переконаннях автора⁶, а його виразну гуманістичну позицію, тонке розуміння словесного мистецтва взагалі і Шевченкової творчості зокрема, знання проблематики життя українського народу. Уже на початку К. Доброджяну-Гері пише: «Крім блискучої форми, чистої народної мови, для поезій Шевченка надзвичайно характерним є невимовний біль і смуток за український трудящий люд, за своїх братів по стражданню. У творчості жодного іншого поета не сконцентровано стільки ніжної та беззавітної любові до народу і стільки болю за його муки»⁷. Очевидно, власний низький больовий поріг допоміг авторові зазначити Шевченкові перелиті у слово больові відчуття, і ця одвітна реакція, це співстраждання струменить навіть в опосередкованій формі (приміром, коли мовиться про образи Катерини та Наймицьки з однойменних поем: «Хто більш нещасний, ніж бідна обдурена дівчина, ніж мати, яка змушена віддати чужим свою дитину» чи стверджується, що «велику й вразливу душу геніального поета завжди притягували до себе прості й нещасні люди»). Це співстраждання висловлено і у формі прямих; ось лише дещо з фрагмента, присвяченого розглядові

поєми «Марія»: «Перетворити Ісуса і Марію на людей великих і святих тільки через свою любов і своє страждання, розповісти в ліричній поемі про їх просте, але безмежно болісне життя – на таке не зважився б жоден поет»; «Зберігаючи в душі безмежний материнський біль, вона [Марія] все ж знаходить у собі достатньо сил, щоб зібрати навколо себе заляканих апостолів, щоб наснажувати їх вірою і мужністю»; «Цей вражаючий, болісний кінець не тільки більше відповідає правді, він і логічний, закономірний, бо так жили й гинули всі ті, хто віддавав усю свою душу, все своє серце на благо людства, так жив і загинув сам Шевченко».

Щирий, проникливий тон викладу супроводжує у статті й інші глибокі думки, що стосуються ідейного змісту Шевченкових творів чи їх суто художніх характеристик, першорядних картин чи картин затінених, але по-своєму важливих. Поєма «Катерина» з погляду К. Доброджяну-Гері – різновид роману у віршах, до того ж «у чудових віршах», вона «читається з однаковим інтересом і в мужицькій хаті, і в будинках заможних людей». На тлі гострих дискусій, котрі не вщухали довкруг поєми «Гайдамаки» з часів її написання, оцінка румунського критика цілком об'єктивна, гуманістична, а отже – справедлива: «Це повстання [Коліївщина] з усіма його страхіттями змальовано з неймовірною силою, і, незважаючи на те, що всі симпатії поета як українського патріота знаходяться на боці повстанців, – скрізь панує той самий добрий дух, що жахається такої сили людської злості, весь твір оповитий почуттям болю, що його відчуває поет від жорстокості людей». У просторі поєми «Сон» уважне око критика зазначило і вказало на сцену великої художньої сили – «ту, де мертві гетьмани прокладають страшним прокляттям царів Росії за те, що вони перетворили українців з вільного народу в народ рабів і кріпаків». Ідея «Кавказу», на думку критика, – клич до спільної боротьби всіх народів Росії – «од молдованина до фінна».

Особливо примітними та любовно виписаними, як нам видається, є ті місця у статті, де художньо-естетичне сприйняття мистецького матеріалу

ДО 200-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

переважає і де критик справді сам стає письменником. «Марія, що підноситься до небес на хмари, оповиті золотом, у гірлянді ангелів, неймовірно красива, затоплена морем світла, що нагадує море з розтопленого золота, – такою зобразив її Тиціан у своїй картині «Успеніє». Це плід фантазії генія сильних і щасливих. Марія Тиціана нас захоплює, але вона промовляє більше до очей, до нашого чуття краси. Марія Шевченка промовляє до нашого серця, яке стискається від болю, до наших жалощів і милосердя».

Художня домінанта переважає і в заключній частині статті, завдяки їй вона, стаття, здобуває ще виразніші риси есеїстичності: «Шевченко бажав, щоб старий Дніпро, проходячи біля його могили, розповідав йому то веселі, то грізні казки і думи рідного народу. Він хотів чути плач Дніпра і після смерті, неначе він його мало чув за життя. І з того часу старий Дніпро, несучи до Чорного моря свої хвилі, то прозорі, то каламутні, співає для великого і нещасливого в житті поета, так і в житті все протікає і змінюється, і кожної миті народжується нове. І ще каже поетові старий Дніпро, що після смерті багато змінилося на Україні, що народ поета звільнився від кріпацтва, але потрапив у нове рабство, зазнав нового болю і страждання, його закували в нові ланцюги, з яких він, проте, звільниться». Як нам здається, така відверта антиросійська позиція підтверджувала, що уже тоді в 1894 р., в час написання статті «Тарас Шевченко» (1894 р.), К. Доброджяну-Гері

не перебував на одностайних марксистських позиціях, до того ж на ряд питань (як-от на присутність в «Марії» симпатизування Шевченка ранньому християнству чи, скажімо, широку популярність таких творів, як «Катерина», не лише серед демократичного читача) дивився з більшим розумінням, ніж дехто з його пізніших критиків.

С. Семчинський, пишучи про К. Доброджяну-Гері як популяризатора в Румунії Шевченкової творчості, підкреслив, що цей автор і пізніше неодноразово звертався до письменника, при цьому згадав лише велику монографічну працю «Poetul țărănimii» («Поет селянства» (1897), присвячену творчості Джордже Кошбука. Справді, поезія цього румунського автора порівнювалась там із писанням двох «селянських» поетів: геніального шотландського поета Роберта Бернса і геніального українського поета Тараса Шевченка.

Виявлення інших реальних свідчень інтересів К. Доброджяну-Гері до Шевченкової постаті (а він фактично є ще й першим у Румунії перекладачем українського поета), як і скрупульозна реінтерпретація наявних досліджень із цієї теми, контекстуально широке вивчення головної праці, з'ясування її можливих біографічних витоків, персональних стосунків критика з Шевченковим матеріалом цілком на часі, як на часі переклад цієї справді вартої уваги статті українською мовою. Без окресленого внеску в зарубіжну шевченкознавчу науку картина її румуномовних досягнень уже просто немислима.

Пам'ятник-погруддя
К. Доброджяну-Гері
в м. Плоєшти

Примітки:

1 Євнина О. М. *Дожовтнева та радянська українська література за рубежами СРСР*. – К.: Держлітвидав України, 1956. – С. 57.

2 Ласло М. А. *Шевченко на сторінках соціалістичних публікацій Румунії в другій половині XIX ст.* // Рад. літературознавство. – 1961. – № 3. – С. 120.

3 Там само. – С. 121.

4 Семчинський С. В. *К. Доброджяну-Гері – популяризатор творчості Т. Г. Шевченка в Румунії* // У зб.: Тарас Шевченко: До 100-річчя з дня смерті. – К.: Вид-во Київського університету, 1961. – С. 228.

5 Там само.

6 Тривалий час в оцінках постаті цього критика домінував одностайний, соціологічний підхід, дарма що сам К. Доброджяну-Гері наприкінці життя не прийняв Жовтневого перевороту й цілком відійшов од марксизму, а таке його відступництво зазнало пізніше нищівної реакції з боку румунських комуністів. Лише із 1970-х рр., як ствердив у 1991 році автор дисертації про К. Доброджяну-Гері як критика Іон Племядяле, почалася більш стримана й твереза інтерпретація його спадщини.

7 Не маючи у своєму розпорядженні видання праць К. Доброджяну-Гері, ми змушені були послуговуватись тими фрагментами, які навели у своїх статтях про критика М. Ласло та С. Семчинський.

Іван КІДЕЩУК

ХРИСТИЯНСЬКИЙ ПОЕТ-ПАЛОМНИК РОМАН ГОЛУБОВИЧ ПРО ЛЮБОВ ДО БОГА, СВОГО БЛИЖНЬОГО ТА УКРАЇНИ

За вченням нашого Спасителя Ісуса Христа, Святе Письмо заповідає віруючим жити тільки в любові до Бога й свого ближнього: «Люби Господа, Бога твого всім серцем твоїм, усією душею твоєю і всією силою твоєю, і всією думкою твоєю, а ближнього твого, як себе самого» (Лука 10: 27). І апостол Іван наполягає любити «один одного, бо любов від Бога, і кожен, хто любить, народився від Бога і знає Бога. Хто не любить, не пізнав Бога (...) Бог є любов, і хто пробуває в любові, той пробуває в Бозі, і Бог пробуває в ньому» (I Послання Івана 7: 8-9, 16).

Отже всім нам треба пробувати в любові та в Бозі, бо Бог є любов.

Християнський поет-паломник Роман Голубович зі Львова, член Асоціації українських письменників Західного регіону, захопаний в християнську греко-католицьку віру та в релігійну літературу. Він зумів відкрити красу слова та присвятити її Богу й любові, вірі і людяності, християнській гідності, чеснотам, немов справжній *Poeta vates*, що вказує правильну, незамінну дорогу в житті.

Поет здав до друку понад 2000 віршів, всього появилось вісім книг, в тому числі і перевиданих, тому що його твори висвітлюють найвищі людські ідеали: віру й любов, надію в Бога та Ісуса Спасителя, братерство, любов і шану до матері, до людей взагалі, та до рідної неньки України.

«Бог і ми» (2002) – перша збірка віршів про Ісуса Христа, Божу Матір, про Різдво, Воскресіння та інші празники, вона була поблагословлена Блаженнішим Кардиналом Любомиром Гуза-

рем, Главою УГКЦ та Кардиналом Мар'яном Яворовським, Львівським Римокатолицьким Митрополитом.

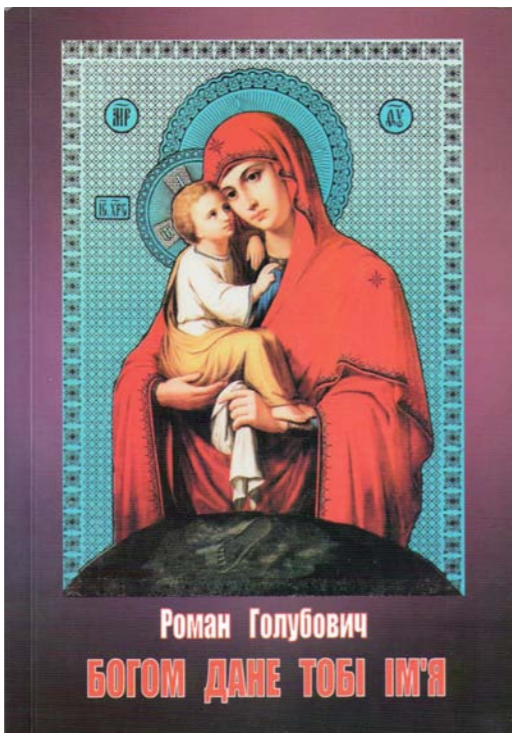
Про цю книжку Владика Любомир Гузар писав: «Ваша збірка – це внесок у християнську літературу українського народу (див. Р. Голубович, «Богом дане тобі ім'я», Львів, 2009, с. 239).

Глибоко пронизана християнською любов'ю до Бога і ближнього вважається і слідує збірка «Богом дане тобі ім'я» (2003), що вміщує двісті віршів-тлумачень двохсот імен, які є Божим даром для людей, як і їх життя, доля і щастя. Ця поетична збірка захоплює читача своїми унікальними джерелами: біблійними, лінгвістичними, філософськими, міжнародної літератури; це немов жива енциклопедія, потрібна кожному, щоб зрозуміти своє ім'я як Божу ласку, якою Господь нагороджує кожную людину на ціле земне життя.

Третя збірка віршів «Любов збудує Україну» (2007) – патріотична, і нею автор прагне переконати своїх співвітчизників, що любов – це все, як свідчить Святе Письмо: «Любов довготерпелива, любов-лагідна, вона не заздрить, не поривається до гніву, не задумує зла» (Послання ап. Павла I до Коринтян 13: 41), і вона, тільки вона оновить Україну.

Доля України та українського народу для поета Р. Голубовича є центром його існування, він і сам зізнається, що улюблені теми його життя і поезії – то Бог, Мати, Родина, Україна.

Інша низка патріотичних віршів «Україна була, є і буде» (2008) свідчить про переконаність

автора у вічності народу і держави, які не зникнуть ніколи, як не зникне рід український і мова наша українська.

Такими чудовими поезіями християнський поет Р. Голубович зворушує не тільки українця, який переживає за долю України, але й кожную людину, яка зростає духовно в любові до Бога і до ближнього свого, клопочеться долею нещасних спільнот, що гуртує довкола поетичного всесвіту автора віруючих українців, і не тільки, з усіх усюд: Австралії, Аргентини, Бразилії, Канади, Іспанії, Італії, Франції, Польщі, Росії тощо.

Автор Роман Голубович виявляє свою любов до ближніх, до людей не тільки поезією, він паломником відвідав досі поверх тридцять країн Європи та Азії, маючи нагоду розширити свій горизонт знань і переконань, свій літературно-мистецький доробок новими збірками поезій: «Європа очима паломника» (2008), «Мандруймо божим світом» та «Європейські паломництва» (2010) – книги, які доказують переконання автора в те, що віра в Бога та любов до ближнього можуть змінити на краще долю народу і цілого світу.

Тому останні збірки віршів «Слава Богу! Слава Україні!» (2010) і «Божо ласка – столітній вік людині» (2012) прославляють Бога, Україну і людину, доля якої залежить від ласки Господньої, від її любові, віри і надії в Господа Вседержителя та Ісуса Спасителя нашого.

Для українського читача Румунії, гадаємо, дуже цікавою була б книга про християнські імена, які носить кожна людина на згадку великих світців, наших захисників. «Нам християнинам, – пише у передмові до своєї збірки автор, – з Божого благословення при хрещенні подаровані імена на їхню честь. Ці святі – наші покровителі у повсякденному земному житті. Отож просім у них допомоги, молимся до них! Пам'ятаймо, що кожне ім'я – Божо благодать!» (Вступне слово, с. 4).

І не помиляється Роман Голубович, християнський поет-паломник, коли стверджує, що світці – захисники наші і провідники по дорозі до Спасителя Ісуса Христа. В такому аспекті його книга християнських імен – це скарбниця нашої духовності і гордість наша. Отже, треба старатись наслідувати імена Святого Письма, а не інші, бо вони ж Богом дані і до Бога ведуть,

Бог і Мати дали тобі ім'я

*Бог і Мати дали тобі ім'я,
Бог і Мати – це твоя сім'я.
Бог і Мати – святіш незнаю я,
Бог і Мати – це небо і земля!*

*Ім'я людини – це не клічка.
Клічка у кішки, і у пса
Ім'я від Бога, від батьків –
Тобі так кажуть небеса.*

*Ім'я людини – не тавро.
Тавро клеймують на худобі.
Ім'я людини – це вінок.
Ти з ним, як в золотій оздобі.*

Роман ГОЛУБОВИЧ

і не забувати, що ми Божі діти і потребуєм побувати тільки в Бозі, і тільки в Ньому жде нас спасіння.

Збірка поезій «Богом дане тобі ім'я» (Львів, Вид-во Плай, 2009) у четвертій виданні (доповнена до 222 віршів), привертає увагу вже-таки обкладинкою, на якій зображена чудова ікона Почаївської Богородиці. Всі вірші-роздуми, які ввійшли до неї, складають справжню мікроенциклопедію християнських імен-тлумачень, які супроводжують земне життя людини в дорозі «додому» – до Бога. То ж ідімо туди, де жде нас Покровитель і Спаситель Ісус Христос.

Мала енциклопедія християнських імен яскраво представляє стиль Р. Голубовича – чистий, дидактичний, без метафоричних шукань, з лексикою в прямому сенсі та мелодійним ритмом. Щиро надіємося, що багато із цих віршів невдовзі стануть прекрасними піснями, за висловом народного артиста України Степана Гіги: «Пиши, друже мій! Вірю, скоро будуть і пісні», (див. Поздоровлення, с. 235).

Християнські поезії Романа Голубовича давно вже стали духовними друзями українців звідусіль, зокрема молоді, учнів і дітей, що збагачують свою душу красою слова, любов'ю до Бога і свого ближнього, вірою й надією в Божу благодать.

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

ПАВЛО РОМАНЮК – КАЗКА, ЯКА САМОПОВІДАЄТЬСЯ ТІЛЬКИ ПРИ МІСЯЧНИХ НОЧАХ

До 60-річчя від дня народження письменника

*«Я – знак,
зарубаний
долотом часу,
на початку дороги,
в безмежному полі!..»*

Павло РОМАНЮК

«Я вірю у поета Романюка... – писав Степан Ткачук у своєму «Слові про побратимів». – Та як не вірити у можливість того поета, що носить у своїй писаній тайстрі очі рік, душу гір, співи полонин, курликання журавлів, шепіт лісів і мерехтіння снігу, зволожує свої заспрагли уста тільки березовим соком. Оповідає музам свою біографію та запевняє їх, що на кладці «між літом і осінню» він залишається навч заоханим менестрелем... Павло Романюк – казка, яка самоповідається тільки при місячних ночах».

Після таких гарних слів, начебто більше нема чого додати.

Поздоровляючи письменника з днем його народження, я запитав (як буває між друзями), як почувається, сповнивши шістьдесят років?

«Добре! – відповів посміхаючись. – Правда, не так, як 35 років тому, коли скінчив Бухарестський університет, коли мрії росли разом зі мною, переростали мене, піднімались, мов птахи, до неба, а опісля, вже пізніше, почали спадати і по сьогодні, коли у моїм небі виявилось вже шістьдесят років».

Народився Павло Романюк 2 вересня 1953 р. в селі Верхня Рівна на Мараморощині. Закінчив восьмирічку в рідному селі, а опісля українське відділення ліцею імені Драгоша Воде в Сігеті. Після військової служби поступив на українське відділення Бухарестського університету, який скінчив у 1979 році.

Студентські роки та літературний дебют письменник згадує з ностальгією: «Пригадую, як, будучи військовим 1972 року, мені вислали з Бухаресту часопис «Новий вік», де появилася мій перший вірш. Готуючись до вступу до Бухарестського університету, я працював в школі, один рік в селі Кривому й півроку в рідному селі. Вступ до університету був для мене відкриттям нового світу. Там я познайомився з університетськими викладачами Іваном Ребошапкою, Стеліяном Груєю Яцентюком, Магдалиною Ласло Куцюк, а в Літстудії – з письменниками Михайлом Михайлюком, Степаном Ткачуком, Іваном Ковачем, Іваном Непогодою та іншими, увійшов в їх маленький світ й почав працювати, рости, діяти. В 1976 році за редкцією Миколи Корсюка появилася у виданстві «Критеріон» моя перша збірка віршів «Замок перелітних птахів», яку приготував до друку Михайло Михайлюк, тому що він, так би мовити, відкрив мене як поета. Це був мій перший видавничий виступ».

Далі, в 1978 році, появляється друга збірка поезій Павла Романюка «Непорочність мовчання» і, певна річ, він не перестав друкувати поезії та невеличкі рецензії в газеті «Новий вік».

В 1981 році виходить друком його перший роман «Неповернення», який наступного року в Чикаго був відзначений Товариством ім. І. Франка. Далі слідує збірка поезій «Спектри» (1984 р.) та «Неспокій плинності».

1997 року виходить у світ перша частина роману-трилогії «Сорочка Несуса» (над продовженням якого автор зараз працює).

Колись я запитав Павла Романюка, чи це роман-есе (як він назвав його), чи проза, чи поезія, чи проза-театр?

«Це моя структура. – відповів він. – Структура мого життя, мого існування, тому що я бачу червоними поля, а не зеленими, листя дерев теж бачу в кольорах. Я знаю, що в слові криється щось інше, що поза словом існує інший світ, що життя після смерті існує в мікронах, в зірках, в повітрі, яким ми дихаємо щодня, й поза нашими очима існує інший світ, та це тільки душа знає, і те, що смерть народжується в момент народження, чи навіть зачаття кожної людини».

В 1999 році появляється збірка вибраних поезій «Дзвони полудня», а в 2004 році поетична збірка «Елегії Заратустри» відзначена 2006 року Міжнародною премією «Согоана Сагратіса» (Ужгород, Україна). За нею слідує теж поетичні збірки «Райдуга над Стіксом або Монолог у пантеоні» (2009 р.) та «Червоні коні серця» (2013 р.).

У перекладі Павла Романюка появилася на українській мові поетичні збірки Екіма Ванчі «Усмішка кочовика» (2007 р.) та Нікіти Станеску «11 Елегій та інші поеми», (2008 р. перевидана 2013 р.), також він переклав румунською власну збірку поезій «Елегії Заратустри» (2004 р.), роман «Сорочка Несуса» (2012 р.), а також і поетичну збірку Василя Махна «Кожна річ має своє місце» (2009).

1994 року Павла Романюка було прийнято до Національної спілки письменників України – «Чим я пишаюся, горджуся. З такої нагоди я познайомився з чудовими людьми, такими, як поети Іван Драч, Олесь Лупій, Борис Бунчук, Григорій Штонь, і з багатьма іншими великими людьми, які будували Україну», – каже Павло Романюк. Членом спілки письменників Румунії став ще в 1990 році, а від цього року і членом Конгресу літераторів України.

До 60-річчя Павла Романюка відома письменниця Марія Якубовська написала цікаву і цінну науково-дослідницьку працю «Парадигми – культурологічний феномен творчості письменника Павла Романюка (статті-наукові, дослідження)», в якій обговорено теми, як:

– Творчість Павла Романюка як парадигма культурологічного підходу у процесі становлення

архетипу професійної компетенції сучасного студента;

– Діалоги Павла Романюка і Тараса Шевченка: хранителі естетичного коду людськості. Парадигма культурологічного архетипу формування професійної компетенції студента ВНЗ;

– Класичні канони культурологічної естетики творчого мислення Павла Романюка;

– Філософсько-естетичні засади: архетип культурологічної світобудови творчості Павла Романюка;

– Формування професійної мовленнєвої компетенції студентів технічних навчальних закладів на прикладі порівняльного вивчення творчості Павла Романюка та Георгія Пержі;

– Поетичні діалоги Василя Стуса і Павла Романюка: шляхи поетичного відзеркалення, палімпсести слова;

– Бентежна сповідь людської душі: естетична парадигма творчого діалогу В'ячеслава Медведя та Павла Романюка як культурологічний архетип духовного світу сучасності;

– Міфологемний світ творчості Василя Герасим'юка і Павла Романюка: парадигма творчої взаємодії;

– Архетип міфологеми повернення як естетичний код художнього тексту: до проблеми аксіологічної складової культурологічної парадигми сучасної професійної освіти (на прикладі творчості письменників Нікіти Станеску, Павла Романюка, Миколи Семенюка);

– Творчість Павла Романюка і Олександра Коржа як парадигма філософсько-інтелектуального коду сучасності;

– Музика не зачиненого світу: філософія серця сучасної літератури як культурологічний код формування людської індивідуальності (естетична парадигма літературного діалогу Валерія Казакова – Павла Романюка);

– До питання біографії видатних постатей. Павло Романюк і епоха.

Чекаємо з нетерпінням появи цієї роботи, а Ювіляру бажаємо творчої енергії, наснаги та наполегливості у здійсненні всіх його задумів!

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Іван РЕБОШАПКА

ЄВРОПЕЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА ПЕРІОДУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ
БАТЬКО ІТАЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (III)

Поема-алегорія перехідного середньовічно-ренесанського періоду

(Продовження з № 230)

Друга частина «Божественної комедії» Данте Аліґ'єрі «Чистилище» з точки зору архітектонічної вповні гармонійна з першою («Пекло»), але щодо напрямку, в який розгортається її дія, – симетрично протилежна «Пеклові»: у «Пеклі» зображено спуск чимраз вужчими (відповідно чимраз більшим гріхам, скоєним смертними) дев'ятьма концентричними колами-сходами в останнє (дев'яте), найглибше (сягаюче центр Землі) місце величезної лійки-пекла (на дно якого був скинутий з неба ангел, який допустився найнепростимішого гріха – супротивництва Богові, за що як найбільший Його зрадник був перетворений на Люцифера, господаря «Пекла», уособлюючи найбільш можливе

зло), а в «Чистилищі» – навпаки – сходження/підняття спочатку широким передчистилищним місцем, далі – чимраз вужчими семи (відповідно чимраз меншим семи гріхам покійників) колами-сходами до найвищого місця цього другого потойбічного царства, уявленого поетом у формі надземної конічної гори, оточеної величезними паралельними і чимраз меншого периметра колодами-бервенами, які утворюють 7 кіл, «заселених» тінями семи категорій грішників, на самому верху гори знаходячись найкраще місце (протилежне найгіршому пекельному). Дев'ята частина «топографії» «Чистилища» це квітучий гай, оглушуваний пташиним щебетом – «Земний рай», де перебуває Беатріче, до якої можна дійти тільки пройшовши крізь вогняну стіну (символ очищення). Розташування «Пекла», «Чистилища» і «Раю» (як побачимо у наступній статті) на висхідній вертикальній осі символічно слугує і воно вираженню головної ідеї художнього твору,

відповідної християнському вченню: на тому світі померлі по-різному спокутують свої прижиттєві гріхи – за найважчі (невіра у Бога чи зневага до Нього або, як у Данте, повстання проти Бога, безнадія стосовно Його помилування; дітовбивство, гріхи, подібні до тих із Содоми і Гомори, гноблення вдів і сиріт, збиткування і пригноблення батьків) грішники (у Данте, щоправда, ці категорії гріхів тісно пов'язані з реаліями тодішньої Італії) вічно перебувають у «Пеклі» і переносять страшні муки.

Менш важчими біблійним вченням вважаються 7 інших гріхів: гордість, грошолюбство, розпуста, ненажерливість, заздрість (цей гріх у відповідному колі, відмічає Данте, він не спокутуватиме посмертно, бо за свого життя нікому не завидував), злоба, ліни-

ство), за скоєння яких грішники перебувають у відповідних їм семи колах «Чистилища». Їх теж покарано, і вони теж страждають, але не так, як ті, що в «Пеклі», їхні страждання не є фізичними, бо вони тільки душі, без трупів. Вони каються. Кари не здаються їм страшними, бо вони вірять у безпомилність божественного суду і впевнені, що будуть помилуваними. Для них власні гріхи стали спогадами, чесноти – бажаннями, а порятунок – сподіванням. Як і в біблійному вченні, у «Чистилищі» просувається ідея, що в осягненні грішниками помилування їм можуть допомогти живі, якщо вони моляться за полегшення їхніх мук.

Очищаюче сходження по висхідній вертикалі символічно подане і за допомогою кольорів: у «Пеклі» чорний і червоний – кольори темряви і вогню, у «Чистилищі» сірий – колір сутінків, а в «Раю» білий – таке сліпуче світло (Бог), що перед ним світло Беатріче блідне.

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Данте Аліґ'єрі

БОЖЕСТВЕННА КОМЕДІЯ
ЧИСТИЛИЩЕ

ПІСНЯ ТРИДЦЯТА

...у хмарі запашних квіток,
Що кидали їх ангельські загони,
В вінку з олив з-над білої запони
Явилась жінка...
Моєму духу, що не трепетав
Уже давно у неї на прикові,
Бо вже давно її не зустрівач,
Не очі – сили потайні, чудові,
Йдучи од неї, й почуття міцне –
Дали впізнати колишній чар любові.
Хотів сказати Віргілію: «Тремтять
Усе в мені з нестримного екстазу,
І стала кров, як в юності, горіть», –
Але Віргілій десь від нас одразу
Пропав...
«Ти, Данте, за Віргілієм пропалим
Не плач іще, за ним іще не плач,
Ще маєш плакати під гострим жалом». –
Мов адмірал, який в ім'я удачі
З корми та з носа в морі прикликає
Підлеглі судна...
Побачив жінку на тім боці я, –
За мною стежила крізь покривало,
Навколо ж гралась ангелів сім'я.
Вона промовила слова оці:
«Вдивляйся отак – так, так, я Беатріче.
Як стати на цю гору зваживсь ти?
Не знаєш, що вона щасливих кличе?»
У воду глянувши, перевести
Я поспішив свій зір в траву, додолу,
Бо лоб мій сорому не міг знести.
Замовкла; ангели розпочали:
...«Владарко, чим він винен був?»
«Якийсь-то час впливала я красою
Свого лица, і зір дівочий мій
Його проводив стежкою прямою.
А тільки я поріг лишила свій
До віку другого і відлетіла,
Як цей піддався суєті земній.

(Далі буде).

(Продовження на 18 стор.)

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

(Продовження з 17 стор.)

Коли я духом підвелась із тіла
І виросла в чесноті і красі,
Для нього стала менше люба й мила.
І в яв, і в снах, яким він віддавався,
Нагадувала я про Вишній суд –
Але він цим не дуже клопотався
Й до того впав, що був би марним труд
Великий мій, якби по всій дорозі
Не провела його між грішний люд».

ПІСНЯ ТРИДЦЯТЬ ПЕРША

«Чом ти мовчиш, на тому боці ставши? –
Знов слів жало націпила грізне,
Й нещадно вдарила вона мене: –
Скажи, скажи, визнаннями доповни
Моє обвинувачення страшне».
Я був такий бентежний, що гріховний
Не міг мій голос із грудей пройти
До рота, й зоставався я безмовний.
Тоді вона: «Коли мій заповіт
Тобі «Любити благо», здавна даний,
Повинен був заповнити твій світ, –

Які ж провалля та які кайдани
Перед собою бачив ці роки,
Що забував подальший шлях жаданий?
Які приваби та зазив який
Читав ти, на чоло красунь зирнувши,
Що переслідував їх залюбки?»
Насилу весь свій голос я зібрав,
Заледве тільки рота розімкнувши,
І з плачем вимовив: «Щоденних справ
Брехливі радощі звели з дороги,
Як тільки вид ваш із очей пропав».
Вона ж: «Хоч ти б весь час мовчав, убогий,
Або вигадував за річчю річ...
Тоді ж, коли найвища радість ця
З моєю смертю зникла, то навіщо
Було вертатись до смертного лиця?
Тобі звести слід очі ввись було,
Слідом за мною – я ж бо правда віща.
Й не піддаватися ані дівчатку,
Ні іншому чомусь, що б там не йшло»
На тому березі, в габі ясній,
Була ще краща, ніж коли бувала
Найкращою з красунь на кулі всій.
Відчув я каяття кропивні жала,
Й чим більше щось любив, було, колись,
Тим більш ненависть нині повивала.
І так жалі у серце уп'ялись,
Що впав я. Знає владарка стеменне,
Які події далі відбулись.
А троє гарних молодих жінок,
Наділених, мабуть, званням високим,
По-ангельськи співали під танок:
«Глянь, Беатріче, глянь пресвітлим оком, –
Я чув слова, – на вірного свого:
Прийшов до тебе шляхом він жорстоким.
Зласкався, будь ласка, над слізьми його,
Відкрий свої уста, хай він спізнає
Ще другу красоту ества твого».
Живого світла сяєво безкрає!
Чи на Парнасі є завзятий хтось,
Хто з джерела жагу задовольняє,
Хто б зважився і щоб йому вдалось
Тебе таким списати, яке розкрилось
І в тінь гармонії небес влилось,
Коли перед очима появилось?»

Переклад Євгена Дроб'язка

Павло РОМАНЮК

ЛІТНІ ЧОРНО-БІЛІ ЕСКІЗИ

РУСЯВИЙ СОН
ХЛОП'ЯТИ

Письменниці
Марії Якубовській

Подала мати вечерять
діточкам
колосистим,
з широкополя
свого серця,
де маки
щодня,
щосумерку,
щоопівночі,
чи в хвилину,
коли райдуга неба
її дум
обнімає волошки
очей
діточок своїх,
і
ліг
русявий хлопчик
на припічок
свого сну...

І
сниться йому
сіропузе село,
качки в ставу плеса
неба,
лелеки з-під брів,
що гнізда з терня
звилін,
ще й жабенят
окатих,
мов повен місяць
квакливих
понаводили...
«Біда тільки в тому, –
бідкається білоголовий, –
що соловейка забула
незграбна,
невтішна,
всегрішна,
вселетюча,
всюдисуца,
всевидюца лелечиха

огніздити...»
Летить Телесик
попід
семиструнну гітару
його брів,
співає коліскову
місяць,
в серпі ночі
занурений,
блукають вишні
і черешні
з корінням догори,
струшуючи
плоди-зорі,
зорі-співи,
прямо червонощокому
хлопчику
в подолок народження...
Скачуть коні ночі
разом з припоном
в'язовим,
смерековим,
зоряним,
вітробуйним,
колісковим...
Копиує хмара
в очах коней,
що аж дощ рушив
падати
в протуберанці сонця!..
Міриадами-метеорами
заплітається чорна коса
безконеччя...
Хлопчик обняв
безіменну ляльку
серцем, –
лялька серцем стала...
Роздзюркотилось сонце,
ув долоні хлопця впало,
загрюкотіло,
запищало,
загопакувало,
заграло
морем дум
із поля-дня,
коли
хлопчик-немовля
на вечерю

на припічку
заховав
за пазуху річку,
принакривши полотном –
Пенелопиним сукном,
що з Ітаки
приполином,
лином-човном,
часу-млином,
циферблато-шифро-
шиною
із залізного стовпа,
що то небо підпира,
коли зорі так скриплять,
що і соловейки мчать
ген, в безмежжя сну,
щоб приборкати весну,
і розмряжити вечерю
на подвірі –
ув інею,
разом з матір'ю,
сім'єю
семикрилих солов'їв
і зозуль:
небесний спів!...

ПРЕОБРАЖЕНІЄ
ХВИЛИНИ

Дізнайся про мене,
що я ще живий!
Живицею піднебесся
голодний
торую стежку
від неслова
і
ловлю
крізь надра
верболозу
сусту
для нашого
проходження
крізь
сині
спасма
смерті.
Бо веретено
з кросен
відлуння
крутиться,
вертиться
довкола
лози пустелі,
з-коло оазису
княгині
Пенелопи,
а
коли
повіє
теплий вітерець
з-під
твоїх перс,
закурличу з Ітаки,
прилину гомоном
і буду кувати
дуплом
сузір'я
небесного
відлуння
пісні!..

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

Іон КРЯНГЕ (1837-1889) – класик румунської літератури. Народився в селі Гумулешти молдавського повіту Нямц. Учився у початковій школі рідного села і в духовній семінарії. Деякий час служив дяконом у Яссах, потім учителював у яських школах.

Іон Крянге був членом літературного товариства Junimea.

Іронічний спостерігач людської природи і сільського суспільства свого часу, майстер фольклорно-словесного стилю, Іон Крянге створив ряд чудових оповідей та казок („Дід Нікіфор Коцкарюл”, „Гарап Алб”, „Коза та її три козенята”, „Іван Турбінка” і багато інших), а ніжний та зовсім непростий світ дитинства знайшов блискуче відображення у його „Спогадах дитинства”.

Іон Крянге був також автором ряду підручників для початкової школи.

Серед численних його друзів зараховувався найбільший поет Румунії – Михайл Емінеску.

Посмертно Іона Крянгу було обрано почесним членом Академії Наук Румунії.

„П'ять хлібин” – один із маловідомих його творів, який появився понад 130 років тому у „Convorbiri literare” № 12 від 1 березня 1883 року.

Іон КРЯНГЕ

П'ЯТЬ ХЛІБИН

(Оповідання)

Два чоловіки, знайомі між собою, йшли одного разу, влітку, дорогою. Один із них мав у своїй торбині три хлібини, а другий – дві. Через якийсь час, зголоднівши, зупинились вони у холодку пелехатої верби, де рядом була криниця з відром, виймає кожний свої хлібини і сідають їсти разом, щоб смачніше було.

Якраз коли виймали хлібини з торбин, наздогнав їх третій подорожник, незнайомий їм, і зупинився біля них, привітавшись. Потім благає їх дати й йому щось їсти, бо, каже, він дуже голодний, не прихопив із собою харчів, і тут ніде їх купити.

– Просимо, добрий чоловіче, сідай та їж з нами, – мовили оба подорожні до чужого мандрівника, – бо Господь милостивий: де двом є що їсти, знайдеться й для третього.

Чужий подорожник, оскільки був дуже голодний, не чекав, щоб його вдруге припрошували – присів біля тих двох, і стали вони втрьох їсти хліба й запивати холодною водою з криниці, бо не мали іншого питва. Їли вони втрьох та їли, доки не з'їли отих п'ять хлібин, що й крихітки не залишилось.

А наївшись, незнайомий подорожник дістав з гамана п'ять леїв, яких подав, випадково, тому чоловікові, котрий мав три хлібини, та й каже:

– Прийміть, щедрі люди, від мене цю невеличку подяку за те, що стали в пригоді й нагодували мене; туди далі зможете випити кухоль вина або робіть з грішми, як гадаєте. Я не почуваю себе гідним віддячитись за ваше добро, бо з голоду я й божого світу не бачив.

Оті два непохочували брати, але після наполегливого настоювання третього подорожнього, вкінці взяли гроші.

Невдовзі незнайомиць попрощався й покинув їх. Перші два посиділи ще трохи у холодку під вербою, щоб їжа всілася. І розговорившись, той, котрий раніше мав три хлібини, дає два леї тому, котрий мав дві хлібини, й каже:

– Ось бери, друже, належне тобі. Мав ти дві хлібини, два леї припадають тобі. А мені залишаються три леї, бо мав я три хлібини і, як знаєш, були вони такої самої величини, як і твої.

– То як?! – зневажливо каже той. – Чому лише два леї, а не два з половиною кожному, як було б по правді? Чоловік міг не дати нічого, й тоді, як мало бути?

– А як мало бути? – каже той, котрий мав три хлібини. – Тоді від мене мала бути милостиня, яка припадає від трьох хлібин, а від тебе – милостиня від двох хлібин, і спокій голові. Ну, а тепер, виходить, ми з тобою їли задурно, а гроші за хліб у нашому гамані – у мене три леї, а у тебе два, кожному згідно з числом його хлібин. Гадаю, що справедливішого поділу і у Господа Бога не знайти...

– Ой ні, друже, – каже той з двома хлібинами. – Я не вважаю, що ти по правді поділив. Ходім судитися, і що скаже суд, так і буде.

– Ходім судитись, – каже отой другий, – якщо ти невдоволений. Гадаю, що і в суді скажуть, що я правий, хоч я ніколи не тягався судами.

І так, рушають вони в дорогу, готові шукати собі правди у суді. А коли дійшли у якусь місцевість, де був суд, представились перед суддею й стали кожний з них розказувати всю пригоду, з самого початку до кінця, як рушили разом у дорогу, як сіли разом їсти, скільки

хлібин мав кожний з них, як разом з ними і стільки ж їв і чужий подорожник, як він, вдячний, дав їм п'ять леїв і як той з трьома хлібинами вирішив поділити ті гроші.

Суддя, уважно вислухавши обох, каже тому, що мав дві хлібини:

– І ти, чоловіче, незадоволений поділом?

– Ні, пане суддя, – відповів він. – Ми не намічали брати від чужого подорожника плату за їдло, яке дали йому; а коли вже сталося так, тоді треба поділити рівно надвоє те, що подарував нам наш гість. Я так гадаю, коли вже по правді.

– Якщо йдеться про правоту, – каже суддя, – тоді ану, віддай одного лея оцьому, у якого, кажеш, були три хлібини.

– Це мене справді дуже дивує, пане суддя, – наважився сказати незадоволений. – Я став перед судом, щоб добитись справедливості, і бачу, що ви, який знаєтеся на законах, ще глибше занурюєте мене. Коли й божий суд таким буде, тоді хоронь нас, Господи!

– То так тобі здається, – мовив спокійно суддя, – але побачиш, що воно не так. Мав ти дві хлібини?

– Так, пане суддя, дві мав я.

– А твій товариш мав три хлібини?

– Так, пане суддя, він мав три.

– Пиття якогось мав котрийсь із вас?

– Нічого не мали ми, пане суддя, крім хліба та холодної води з криниці, хай Бог помилує того, котрий копав її.

– Ти тільки що казав мені, – мовив далі суддя, – що кожен з вас трьох з'їв однакову кількість хліба, так воно?

– Таки-так, пане суддя.

– А тепер зробимо такий рахунок, щоб визначити точно, хто скільки хліба з'їв. Допустимо, що кожному хлібину було порізано натрос рівними грінками; отже, скільки кусків одержав би ти із своїх двох хлібин?

– Шість кусків, пане суддя.

– А твій товариш, про якого кажеш, що мав три хлібини?

– Він мав би дев'ять кусків, пане суддя.

– Ну, а зараз скільки кусків будуть разом, шість плюс дев'ять?

– П'ятнадцять кусків, пане суддя.

– Скільки людей з'їло оцих п'ятнадцять кусків хліба?

– Троє чоловік, пане суддя.

– Добре! По скільки кусків припадає на одного?

– По п'ять кусків, пане суддя.

– Ну, а тепер пам'ятаєш, скільки кусків мав би ти?

– Шість кусків, пане суддя.

– А їсти, скільки ти з'їв?

– П'ять кусків, пане суддя.

– І скільки залишилось їх у тебе?

– Лише один кусок, пане суддя.

– Тепер, щодо тебе, зупинимось на цьому й перейдемо до твого товариша. Пам'ятаєш, скільки кусків хліба мав би твій товариш?

– Дев'ять кусків, пане суддя.

– І скільки з'їв він?

– П'ять, як і я, пане суддя.

– І скільки йому залишилось?

– Чотири куски, пане суддя.

– Правильно! Так що ми скоро порозуміємось, як слід! Отже, у тебе хлібних лишків – один кусок, а у твого товариша – чотири. А тепер: один твій кусок і чотири його куски будуть разом п'ять?

– Саме п'ять, пане суддя.

– А правда, що ці п'ять кусків хліба з'їв ваш гість, про котрого кажеш, що віддячився перед вами п'ятьма леями?

– Правда, пане суддя.

– Отже, тобі припадає тільки один лей, бо мав ти лишнього лише один кусок, а це начебто ви продавали той хліб, раз взяли гроші у свого гостя. А твоєму товаришеві належуться чотири леї, бо мав він лишніх чотири куски хліба. Тому-то, ану віддай одного лея своєму товаришеві. І якщо вважаєш себе скривдженим, іди й до самого Господа Бога й побачиш, чи знайдеш у нього справдливіший суд!

Чоловік, котрий мав дві хлібини, бачачи, що застряв у безвихідь, завагався, повернувшись до товаришеві без охоти одного лея й, засоромлений, пішов геть.

Чоловіка, у котрого були три хлібини, дуже здивував такий суд, він подякував судді й, виходячи, сказав:

– Якби всюди були такі судді, які не люблять куку в руку і котрим не подобається купувати kota в мішку, тоді й крутіям навіки відхотілось би звертатися до суду.

Крючоктвори, прозвані захисниками, будучи позбавлені наживи з брехні, або змушені будуть працювати, або прийдеться їм все життя трубити в кулак.

А хороше суспільство залишиться непошкодженим.

**З румунської переклав
Корнелій ІРОД**

Михайло МИХАЙЛЮК

БУКОВИНСЬКІ ТРАФУНКИ

ПІСНИЙ БОРЦ

*«Дощику, дощику,
Зварю тобі борщику
у новому горщику...»
(Дитяча пісенька)*

Не знаю, який був борщик, пообіцяний дощику, але той, що був переді мною в тарілці на столі у буфеті гуцульського буковинського села Бродина, виглядав геть непривабливо – каламутна червона рідина, в якій плавали куски грубо нарізаного буряка, без краплі оливи чи жиру, не забілений хоч би півложкою сметани...

Це було на початку вісімдесятих років, коли в Румунії виникла штучна продовольча криза, основні харчові продукти – м'ясо, олія, цукор – були раціоналізовані, як під час війни. Люди одержували на картки мізерні пайки, полиці, головню сільських магазинів, припадали пилом. Тож не дивно, що борщ у бродинському буфеті був пісний, як під час постних днів.

Я був у газетярському відрядженні у гірських селах. Набігався того дня – то шукав примаря, котрий подався кудись у справах, то був у школі, де мав розмову з директором і той скаржився (ми були давні знайомі і він довіряв мені), що шкільний гуртожиток закритий розпорядженням «згори» і гуцульські діти з присілків мусять щодня долати немало кілометрів до восьмирічки у центрі комуни, а коли настає зима, то по дорозі їх можуть надібати дикі звірі – вовки чи ведмеді. Я йому співчував, але писати про це в газеті було суворо заборонено. Навіть якщо якимось дивом пропустить статтю головний редактор, то її обов'язково зніме цензура.

Отожвідтієбіганинядобрячезголоднівзімерз, бо була вже пізня осінь. Та найдужче дошкуляв голод – уранці випив кави, вже пополуднева пора, а в мене ні ризику в роті не було.

Заходжу до буфету, здоровкаюся з корчмарем, питаю чи міг би чогось попоїсти. Він мене впізнав, бо буваючи у Бродині, мене до буфету «затягував» односельчанин Валерцьо Бойчук, котрий у певний час, як кажуть, «пустився бе-

рега» і пантрував біля корчми щодня, його «мучила» спрага. Розуміється, що я, як друг юних літ, мусив угостити його чаркою (хай легкий буде йому вічний спочинок, і доки не скривдила його доля, був добрим учителем, керівником хору).

Корчмар винувато розводить руками і каже, що, крім океанської риби і пісного борщу з червоним буряком, нічого іншого на кухні немає. Смажену рибу радить не брати, бо привезли її розмороженою і наче тухлою, а борщик, хоча пісний, зате «чесний», та й хліб свіжий, смачний, як домашній випікають його у сільській пекарні. А щоби борщ смакував, незле би мені випити стопку «дрожді», себто виноградної горівки.

Поки борщ нагрівається на кухні, п'ю маленькими ковтками горівку і жую хлібну шкуринку – хліб справді смачний, випечений з «чесного» борошна.

Коли вже починаю сьорбати пісного борщу, враз чую за спиною веселий сміх. Повертаю голову і кого бачу: у дверях, наче заслоняючи світ широкими плечима, стоїть добрий друг Михайло Георгій, взявшись руками попід боки, дивиться на мене і аж давиться сміхом. Він тільки що приїхав «колесом» з сусіднього села Фалкеу, де учительює, і хтось йому сказав, що бачив мене у буфеті.

– Но, дожився і я видіти, як смакує тобі пісний борщик, – каже з усмішкою до вух, підходячи до столика, за яким я «обідав». Обнімаємось, чоломкаємось, запитую, чи не вип'є і він чарку, але той заперечливо хитає головою і мовить:

– Ходімо до мене, пообідаємо по-людськи, Мізя (його мила дружина) курку вчора зарізала!

Розплачуюсь з корчмарем і ми виходимо – його хата за кілька кроків від буфету. Михайло Гергій ставить на плиту горнець з супом, від пахоців якого мені аж засмоктало в «ямці» під грудьми, і поки страва нагрівається, п'ємо афінянки.

Зарізана пані Мізею курка була домашня, бо вони на той час гарно ґаздували: тримали курей, льоху з поросятами і навіть корову.

Пишучи цей спогад, думаю: як добре мати друзів, тим паче у часи штучної продовольчої кризи...

Можливо, мій друг забув цей трафунок, і ось, маю нагоду пригадати йому...

«АВСТРІЯК»
І МІРЯНЕ МОЛОКО

Як сказано вище, за комуністичних голодних часів, подружжя Георгіїв тримало дійну корову, аби мати в хаті молоко, сир, сметану. Та оскільки на двох осіб молока було забагато, пані Мізя щодня носила його по літрові одному учителю-пенсіонеру чернівецького вишколу.

За мого дитинства і молодості таких учителів, що студійовали у Чернівцях, де належали до інтелектуальної еліти, на Буковині було немало. Були вони гордовиті, тримались окремо, не панібратствували з колегами мужицького кореня, говорили між собою по-німецьки, й їх називали «австріяками». Отакому «австріяку» і носила пані Мізя молоко. Від того було більше клопоту, аніж зарібку, бо треба було принести вранці вчасно – пан «австріяк» снідав за годинником. Довіряв пані учительці, бо вона чиста, а гуцули брудні.

Розповідає пані Мізя з гумором: «Видою корову, проціджу молоко, наллю у літрову пляшку і біжу до пана Ко...ського, бо і до школи мушу на час встигнути. Деколи наллю молока на палець більше, або на палець менше, хіба маю час

Венеціанов Олексій Гаврилович
«Селянка з молоком»

міряти, аби був рівно літр? Принесу молоко, а пан професор переливає його в посудину з позначками і каже: сьогодні ви принесли молока на десять банів більше, чи на п'ять менше... І ретельно записує в зошиті суму... Агій на тебе!»

Тих «австріяків» вже немає серед нас, та про їх коректність ще іноді згадують старші буковинці...

МІЙ УЧИТЕЛЬ-ПОРАДНИК
– ГУЦУЛИК ЛІЛИК

Йому, мабуть, було недотямки, чому це два вуйки і дві тітки із далеких і загадкових Букурешт опинилися аж тут у Площах, присілку з двадцяти хат, дерлися крутими стежками кичер і тепер такі раді, що не заблудили десь у дебрях чи зворах, нібито втяли велику штуку.

Для нього ж, гуцулика Лілика, дістатися сюди з Сипітула до бабусі і дідуся в канікули – одне ніщо. Бо ще малюком мама водила його за руку в Площі, а тепер він, Лілик, вже учень третього класу.

Особливо зацікавив Лілика один з вуйків – себто я. Блукає цей вуйко плямами і лісом, полянами, до всього приглядається, але нічого не тямить.

Тож Лілик подумав заопікуватися мною – ходить слідом, як собачка, і докоряє, коли щось роблю не так.

Побачить, що я погнався за ящіркою, яку вздрів у траві, гукає:

– Не руш, бо тобі мама помре!

Схилився над якоюсь чічкою, торкаюсь її пелюсток, як Лілик мов ужалений:

– Не рви, бо рука тобі всохне!

Наступлю ногою на якусь рослину, то Лілик знову:

– Не толоч, бо буде дощ з градом!

Зірву якусь химерну печерицю, а Лілик хапає мене за руку:

– Не кивай, бо осліпнеш!

Відтоді минуло понад тридцять років і я зовсім не певний, що запам'ятав з точністю всі застороги малого гуцулика Лілика.

Але всі ті «табу», вироблені і усталені віками гуцулами, є свідченням їх бережливого ставлення до навколишнього світу, до всього живого і неживого в природі, бо моральний кодекс анімістичних вірувань був їм повсякденною підпорою в нелегких умовах гірського життя.

Михайло-Гафія ТРАЙСТА

НЕЗНАЙОМКА У ФІАЛКОВІЙ СУКНІ

(Новела)

(Продовження з № 230)

8.

Наче крилом нічного птаха, вечір ліниво накривав темною габою місто з краю в край.

«Насамперед потрібно заспокоїтись», – подумав Лука, виходячи з корчми.

Після кількох кроків озирнувся і повторив тихо, сам до себе:

– Насамперед потрібно заспокоїтись. Так, заспокоїтись і радіти, що побачив її.

Він був переконаний, що то була вона – незнайомка у фіалковій сукні. У тій самій сукні, в якій була і вчора вечором. А якщо?.. Та ні! – відкинув думку. То була вона, він не міг помилитись, а це значить, що вона тутешня, мабуть, таки з цієї сторони міста... Та вже недалеко до завтра. Драгош Йонеску повернеться і передасть Паблові фотографії. Тоді виясниться все. А якщо Пабло не знає її?.. – майнула думка. – Тоді... тоді буде ходити з її фотографією, поки не перепитає всіх людей, що живуть в місті, поки не знайде її, а коли знайде... Тоді?.. Це питання почало мучити його.

Кохання – справа делікатна! Делікатна і складна, занадто складна... Буває, закохуєшся з першого погляду в жінку, яка не може тобі відповісти на почуття, бо закохана в кого-небудь іншого, який в свою чергу кохає іншу... і так далі.

Лука тільки тепер усвідомив складність ситуації, адже він ще жодного разу не закохувався по-справжньому і його це почало турбувати. Всі його так звані кохання виявились фальшивими позолотками, іржавими цяцьками. Ніколи не відчував такого дивного почуття любові, змішаної з болем і страхом, що може не зустріти її, чи не бути коханим нею. Але найдивнішим йому здавалось те, що почуття пристрасної недовіри гризли і терли його душу, ревнував її до кожного, хто міг доторкнутися її тіла, тримати її в своїх обіймах, кохати... А насамперед ревнував її до свого персонажа...

«Я теж закохаюсь. Саме в ту жінку, в яку закохався ти вчора вечором. Вона стане моєю, мою коханкою, розумієш?! Я заберу її від тебе, ти будеш шукати її, та не знайдеш, ти збожеволієш від бажання знайти її, душевне страждання і біль вб'ють тебе!», – не давав йому спокою голос персонажа, видуманого ним.

«Такі ревності можуть перетворити мене в дикого звіра, готового ревіти, рвати, вбивати...», – подумав Лука.

«Ти можеш порвати рукопис на тисячі шматків, можеш спалити його в тисячах вогнів, я існую не в твоїм задряпанім рукописі, а в твоїй голові. Ось це – твоя велика проблема!», – продовжував голос.

Незгасиме полум'я любові огорнуло його груди і пекло п'янку, солодко, болісно... Мусить знайти її, мусить! Інакше... Інакше й бути не може, адже він кохає її, кохає, як нікого ніколи не кохав.

Правда, колись-то кохав і був коханим, зраджував і був зрадженним, покинув і був покинутим, бо таке воно життя, лайдаче. Але тепер...

Таки цього вечора піде до Пабла, мабуть, Драгош Йонеску вже й повернувся.

* * *

Надіючись зустріти її, Лука вирішив пройти пішки до наступної трамвайної зупинки.

«Вона десь тут, вона тутешня, вона...» – роїлись думки в його голові.

– Я сказала йому: вибирай собі, небоже, якщо тобі подобається більше Флоріка, аніж я – скатеркою вам доріжка! А якщо бажаєш надалі трахатись зі мною, то забудь про неї! – почув позаду себе вульгарний голос молодої жінки.

– А він? – почувся ніжний голос іншої жінки, який пригадав йому голос колишньої його сусідки Марини.

– А йому байдуже, коби й з хрінем у сраці, й з душею в раю.

Іншим разом, мабуть, озирнувся б, щоб побачити їх. І все ж таки ніжний голос викликав з його пам'я-

Михайло ВОЛОЩУК

МОЇ ЛІТА

Прийдіть до рідного вікна,
Мої скарби, мої літа,
Заграйте край моїх воріт
На скрипці молодечих літ.

Не відрікайтесь тих доріг,
Які ведуть на мій поріг,
Ввійдіть, як доля, в рідний дім, –
Хай спалахне у серці грім.

Ввійдіть до хати, я вас жду,
Мов безконечність ранкову,
І не страхайтесь сивини, –
Це я в цвіту, – немов сади.

Щедрують обрії і світ
Розлунним голосом трембіт.
Защедрувало і життя
Для нас й для нашого буття.

Отож, прийдіть, хоч заметіль
Мела б на вас ізвідусіль,
Не треба співчуття, ні сліз,
Ні смутку, що в душі наріс.

Ви лиш прийдіть, хай роздоріж
Не знає літ моїх рубіж,
З вишневим цвітом у душі
Прилиньте соколи, втішіть.

Бо з вами рани всіх невдач
Не так болять, хоч сум-сіяч
На скроні сипнув перший сніг –
Душі моєї оберіг.

Тому я кличу вас, літа,
Під моє скромне покриття,
Бо тільки з вами злину в даль
Високу, мов моя печаль.

Отож, щедруйте на весь світ
Розлунним голосом трембіт,
Ввійдіть, як доля, в рідний дім,
Хай спалахне у серці грім.

ті давно призабуті спогади, і образ сусідки Марини постав перед ним. Хоча вони провели всього тільки одну ніч разом, ніч, в яку то кохались, то вчувались одне в одному, після такої ночі прокинувся, начебто в оновленому тілі, щасливим у собі і з собою.

Хіба можна забути, як Марина розстібалася – диво! – фіялкову сукню, як зняла її через голову і опустила під ноги?..

Він стягав з себе піджак, сорочку, штани, білизну і кидав їх на підлогу біля її фіалкової сукні.

Вона розщипнула бюстгалтер, зняла його, зсунула по стегнах трусики і переступила через них. Опинились не в ліжку, а прямо на підлозі. Вона розвела ноги, стиснула його стегна своїми литками. І він проник у неї, а далі вони попливли у позасвіття...

– Наша ніч була прекрасною. Я до кінця життя не забуду її.

– Я також не забуду, – сказав, цілуючи її в уста.

«Так, таки цього вечора піду до Пабла», – подумав... укотре вже?..

Притулившись чолом до вікна трамваю, проїхав дві зупинки, а наближаючись до третьої, побачив її знову, – стояла біля воріт місцевого кладовища.

Трамвай зупинився, і він вискочив, ледь не збивши з ніг жінку похилого віку з двома великими сумками.

– Божевільний! – кинула йому вслід.

А Лука – далі, притримавши за плечі дідуся, якого теж мало не звалив з ніг, кількома стрибками зумів перетнути дорогу і не попасти під колеса грузовика, шофер якого, витягнувши голову крізь вікно і погрожуючи йому кулаком, крикнув:

– Дивись, пуцлику, бо!..

Та Лука вже був перед воротами кладовища.

– Жінка увійшла чи вийшла?

– Яка жінка? – запитав сторож, відриваючи погляд від розгорнутої книжки.

– Жінка у фіалковій сукні.

– Я не бачив ніякої жінки, – невинно відповів.

Не озираючись, Лука зробив два кроки взад і глипнув вліво та вправо вздовж безлюдного тротуару, освіченого електричним світлом.

«Увійшла, я знайду її», – подумав Лука, входячи крізь ворота кладовища.

– Через півгодини закриваємо ці ворота, якщо спізнитесь, то виходіть через головні, – почув позаду себе голос сторожа.

(Далі буде)

Анна ТРАЙСТА РУШТЬ

ДИКИЙ РАЙ

(Повість)

(Продовження з № 230)

ЧАСТИНА ДРУГА

Після довгої сірої зими все, що дихає на святій землі біля річки Лали, чекає нетерпляче пахучої весни і гарячого літа. Найбільше чекав їх Петрик, бо знав, що прийде з великого міста вуйко Андрій та привезе до бабуні на канікули свого сина Павлика, другого Петришиного внука.

– Хай погуляє серед дикої природи та набере сил, де вивчить краще і рідної мови його предків. Бо найкращий учитель мовознавства – то село і бабусин дім, – говорив сам Андрій Довган.

І справді, для мешканців долини Лали рідною вважали тримовність. То означало, що розмовляли вільно і легко по-нашому, по-рунянськи, по-волоськи і по-мадярськи. А якщо когось стороннього життєвий шлях привів туди, то за рік-два вже якимось плів язиком, а до решти навчався говорити так, мов там жив відколи світ.

До Петрихи майже кожного літа приїжджали її внуки у гості, на канікули. Але ті були набагато старшими від Петрика та не дуже звертали увагу на нього, хоч і привозили йому різних міських ласощів та іграшок, котрих діти із того краю ще й не снили до того часу. Та найкращим другом Петрика із них усіх був Павлик.

Тета Петриха дуже жадала повернення до батьківського порога своїх дочок та синів, перед їх приїздом не находила собі місця. Крутилася жваво, мов дзига.

Вибілила із волошкою Марікуцю хату, причепурила подвір'я, цілий тиждень варила та пекла хліб і кривляники на яблуках. Часто сміялась та жартувала, наче помолоділа, стала іншою.

Її діти були з'єднані у всьому, ще змалку так були виховані нею, щоб самі брали життя за груди, чи в веремня¹ чи в злоту², так, як орач бере за роги плуг.

Вони поверталися у старе гніздо по черзі, як бджоли до вулика. Але повертались не тільки для того, щоб надихатись свіжим гірським повітрям або зустрітись із давніми друзями чи сусідами, відсвяткувати Великдень, Богородицю, Різдво чи якесь інше велике свято, як робили другі. Вони приїжджали у відпустку, щоб допомагати старенькій матері на посівах, на жатві

чи сінокосі, зібрати плоди землі.

Всі любили її і раділи, коли вона пригощала їх давніми сільськими стравами, із котрими вирости і не забули аромати, котрі, крім материнської кухні, ніде не знайдеш.

Подеколи докоряли, навіщо вона розвела стільки худоби та курей біля хати:

– Ви уже постаріли та не бируєте тільки маржин обходити! Продайте усе та давайте до нас, у вариш³! – благали її дочки.

– У ва-а-риш? Гм, якби не було ніч коло моєї хижі, ви б не приходили так часто, бо не було б для чого. Доки я живу, вам перший дум є тут, де ви уросли та де ви уперше переступили самі поруг, котрого двері завсідги будут утворені широко для вас. Та запам'ятайте добре! Доку у мене є віка, доти і ви ще будете дітлахами, навіть і тогди, коли мені буде сотка, а вам вусімдесятка.

А до вариша жити я не пуйду нігди вовік амінь, тільки лиш у гості, і то доку-м годна. Вариш для вас, а не для мене. Коли ми пубралиса, ваш няньо хотів переселитися у Кікінду.

– Де? У Кікінду? Ото аж у Сербію?

– У Сербію! І там є наших. Недостатки та чужі заробки розсіяли людей по всьому світу, як вітер мак.

– Та чого-сте не пушли тогди? Може, там би май ліпше, ніж у суй дикуй стороні-пустини? – питали її сини.

– Де чоловік має своє житло і барлуг, там не є пустиня. Там рай! Кождий чоловік сятит своє місто, де живе! Ану, дивиса на них! Пустинею називати ваш рудний край!... – обурювалась стара матір. – Але, як видко, любит вам са сесея «дика пустиня». Туй находитса, што раз захочете. Земня родит та несеса, як куриця кождої днини.

Туй усе свіже та здорове: повітря, вода, молоко, свіжина, ейця, сир... Ріпи та садовини є доста, грибу, чорниць, кулько раз захочеш. А у вашум вариши што росте на флостері⁴, га? Все, што ви купуєте у вариші, росте у глині, у дикуй пустині, на селі.

– Мамо, ми не хочеме вас сердити. Ми хочеме, аби вам було май легко. Абисте припочіли хоть тепер, бо ціле життя ви трудилиса. Та і здоровля не є вічне, его гія гадкувати, – радили її діти.

– Припочіну, коли іспочіну! Чоловік, доки живе, мусит киватися, як червак у глині. Так і життя проходить май весело та й схусно⁵. А вам што? Ви усі окрум Василя забралисте до вариша та лишилисте сятю земню, котра годує вас, як матір дитя. Фабрика та комбінат сигутский прожерли вас, як і дерево, котре рубав ваш няньо у Площи та на Герені, де і загинув. Най буде прощений! Думаєте, што вам рай? Туй вам рай! Як видко, ви усі туй веселі та щасливі, як пітята у мамі-клочки пуд крилом.

А моїх маржинок ви не чіпайтеся! Доки бирую, я їх обийду із Петриком. Подеколи і Василь допомагає, коли годен. А земню ми не обробляємо самі. Ми всі сусіди коплеме, жнеме та косиме у гурті. Робота у воросі іде легше, скоро та й весело. За один день гуртом обробиме усий город. На другий день – у другого і так далі. У нас, у Лалові, так було, удколи світ.

Стара Петриха дуже любила своїх дітей, та коли вони чіплялись до її тваринного сімейства, це страх як драгувало її, і діти змушені були замовкнути, аби стара матір заспокоїлася.

Приїзду Петришиних дітей до рідного гнізда раділи і всі їхні сусіди із Лали, вони цікавились їхнім життям, питали про різні світові новини, які не доходили до їхнього краю.

Та найбільше чекали Андрія. Вони звертались до нього інакше. Поважали Андрія, бо хлопець ізмалку видався послушним і роботязим. І за це Дмитрун мріяв зробити його ґаздою на своїх маєтках, але його намір не здійснився, бо Андрій ще змалку тягнувся до книги.

– Дай мені Андрія, Васили! Не побануєш та і єму буде краще.

– Не даю я хлопця нікуди! Я хочу его пуслати далі, на науку.

– А хто пуддержит его? Там тяжко. Кулько богачу у селі не пробували пуслати дітей на науку? Але пусто! Не йшло! А ти, одовиця, із тульков громадів дітей зможеш? Хіба в сні...

– Зможу! Бог милосердний і его ум допоможут хлопцеві.

Петриха мала правду! Андрій вийшов у люди, отримав високу освіту і став «паном», як хвалили його всі. Мали і за що, бо у тому куті села ніхто до нього ані

після нього не дійшов до такого високого рівня науки. У той час рідко хто кінчав семирічку, а про лицей чи університет – ні гадки.

Він сам, тільки своїми силами і умом боровся за своє майбутнє, працював і учився, та ступав сміло туди, де вела його доля, поки зумів стати університетським професором.

Коли приїжджав у село, багато із знайомих звертались до нього «пане». Але він категорично відмовлявся від такого високого чину.

– Я туй у вас не пан! Я – Андрій Довган! І завжди буду для вас тим самим Андрієм Петра Довгана, котрого ви знаєте із малого.

Тепер Андрій планував побути у свої матері цілу відпустку, він разом із Василем мали намір відремонтувати старий дах батьківської хати, бо у зливи крізь старі подряпані драниці, як у худой собаки спина, пробивався дощ скільки хотів.

Андрій разом із своєю сім'єю приїхав до матері, де радісно ждали його, як і іншим разом, всі ті, які жили під старим вапняком, що звисав над річкою Лалою.

Петрик дуже зрадив приїзду Павлика, із котрим буде приємно не тільки погратись, а й розділити щоденні домашні турботи: випасати ягнят та свиней, доглядати курчат, одним словом, допомагати бабусі у господарстві.

Бо у Руні, відколи світ, всі діти набираються мужності, сили і поваги до праці, трудячись разом із старими, як під теплим сонцем, так і похмурою осінню чи в скрипучий зимній мороз, котрі загартовують руням ізмалку тіло, душу і дух.

Павлик – дуже вигадливий «міщанин», на два роки старший і ще більш непосидючий від Петрика.

Андрій, його батько, залишив сина на все літо у бабуні, бо сам, після того як відремонтував дах, змушений був негайно повернутися до міста, де його чекали службові проблеми. І тепер обидва хлопці завдавали своїй бабусі втричі більше клопотів, ніж допомоги.

1 Веремня – погода.

2 Злота – негода.

3 Вариш – місто.

4 Флостер – асфальт.

5 Схусно – корисно.

(Далі буде).

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

(Уривок з роману)

(Продовження з № 230)

– Що там робиш, Гафі?.. Чому не лягаєш?.. Лягай, бо вже пізно, – сказав Петро, увійшовши в хату. – Чула новину?.. Чула, який наказ?.. – повів далі розмову.

– Чула, Петре, чула. Як не чути?.. Не живу в лісі, між вовками, а між людьми. Може, нас обійде ця «новина». Зараз піду. Піду поговорю з братом Петром. Може, він залагодить що-небудь... Він мені брат.. Може, врятує...

Вечір уже зовсім закрив свої повіки над розсіяними хатами обабіч Ронішори.

В будинку культури, де працював староста села, ще довго світили закурені, давно нечищені настільні лампи.

За довгим дубовим столом, колись попівським, – сидів Петро Грипак, складаючи списки тих, хто наступного дня мав їхати в «Країну щастя»...

Вузька вулиця села здавалася пустою і тихою.

Неспокій, турботи вже заховаляся в теплих хатах, в людських серцях.

На Федецелі осінь ходила тишею і смутком...

Гафія наближалась до Петрової хати. В темряві ледь відшукала вікно. Постукала. Прислухалась... Нічого...

В кінці вулиці промайнули дві постаті. Здається, солдати-вартові. Перестала стукати... Ступила крок управо. Заховалася за товсту грушу, а потім городом повернулася до своєї хати... Мрія про врятування пленталась в голові, мов п'яниця, мов її втомлені ноги, розчавлюючи багна...

Вся денна плутанина морочила їй голову.

Коли дійшла до своєї хати, дома всі спали, забувши про лиху годину, про лиху, яке звірюкою, марою, напало на село...

Роздягнувшись, як завжди, за звичкою, склала на лаву стару зношену свиту і лягла спати коло Петра.

Його легке дихання скоро приколосало Гафіїні думки...

«Хоч старий, а груди все здорові. Дихає легко...» – думала вона.

– Гафі, – говорив Петро, – я вдався в мого батька. Він навіть тоді, пам'ятаю, коли захворів, казав, що його не болить у грудях...

Думки надлітали метелеками, вдарялись у

пам'ять, падали в мережі сну.

Перевтомлена, Гафія швидко заснула.

Перед її очима в сні поставали, майже з глибокого моря виринаючи, її троє хлопців – три материнські надії. Хоч вони були вже дорослі, вона все ж звала їх «хлопцями».

В кімнаті відлунувалося сопіння, нерівномірне сопіння втомлених, понівечених денними турботами душ.

.....
– Принеси води, Гафі!.. Не бачиш, як тепло, не відчуваєш?! – долинав хриплий Петрів голос.

Я пробувала, старалась піднятися. Ноги не рухались, не відривались від стерні, на якій я опинилася...

Вітер подував, розкуйовджуючи моє розтріпане волосся.

«Що робити?» – думаю. Голос кликав... Там спрага, сонце пече-припікає, а мій Петро, бідний, не має ні крапельки води в роті. Стараюся піднятися... Мовби коріння виросло в п'ятах, ніяк не можу відірватися!..

На хвилинку захмарилося. Потім знову червоне сонце з'явилося з-за білогривих хмар (знаєш, хмари подобали на розтріпаний жупан), пригріло, почало палити траву, листя, верхечки дерев, усе...

– Принеси води, дай пити, Гафі, помираю! Рятуй!.. Де ти?!

«Там, мабуть, страшна спрага, бідний... А я не можу ворухнутися».

–Що зі мною?!.. – закричала...

На мій клич з густого, ще не спаленого сонцем лісу появилася ніжна, трохи переполохана сарна, спокійно стежачи поглядом за мною.

«Та чи не перетворився мій Петро в сарну, – думаю, – як той Подіван з Осоя у вовка?.. Божечку мій!..»

– Петре!.. – закричала я з усієї сили.

Сарна миттю зникла у кущах.

Туман пеленою наступив на очі, і я не бачила нічого; хотіла ворухнутись, але земля не пускала, не лишала відірвати від своєї мовчазності моє тремтливие тіло. Сльози заливали моє обличчя. Я була самітною; не знаю, як не померла від страху!

Знову з того самого лісу появилось щось подібне на вовка... Почало страшно вити...

– Петре!.. Васи!.. – покликала я чоловіка і старшого сина.

Почувши, мабуть, мій клич, вовк перестав вити, викривляючи товсту шию до неба.

– Васи! Рятуй, рятуй!.. Васи-и-и!..

Несподівано між мною і вовком виріс чарівний міст, а на ньому знаєш, Одо, хто? Василь – мій старший син.

– Мамо, – каже, – дорога моя старенька мамо, я прийшов врятувати вас. Я, ваш син, змурував оцей чарівний міст, щоб врятувати вас від вовка...

Василеві очі палали, мов дві зірочки в морозяну ніч.

Білий і широкий, мов у Богині Полудня, одяг оповивав його худе тіло. А чорні черевики блищали шліфованим мармуром.

Звідкись з-за лісу долинала дивовижна музика.

Василь кивнув головою, тупнув ногою... Появились, мов із землі, Дьорді та Іван.

– Добрий ранок, мамо!.. Хоч ви тепер у темряві пробуваєте, дві ваші втомлені дорогами ноги, які не раз ходили за поточину на кручу визирати нас, тут. Лише тут, на цьому мості – весна... Ми позичили б вам нашої весни і батькові... може б, так його нога виздоровилась... Подарунок хотіли принести, але ми не вірили, що стрінемо вас... Дьорді блукає по світу, копле землю, ями, садить дерева на непоораних кулях нивах... Навіщо? Не знаю. Ось де він... Впізнали?.. Іван хоче, мабуть, до Сонця добратися, бо щодня говорить про мрію. Мрію... А що то за мрія – не знаю. А я, мамо посивіла, тепер прийшов, щоб врятувати все... Мене ті паскуди не пускали, закрили там, де Сонце не усміхається ніколи й нікому...

...Ходить, вже пізно... Ми всі – наша родина – перейдемо цей міст і!..»

.....
Знаєш, Одо, мене до болю стривожили Василеві слова. Хоч то був тільки сон. Хотіла подати синові ліву руку, але хтось або щось, не можу знати, тягнуло назад, не давало здійснити наміру... Якийсь хриплий голос бурмотів за вухом: «Тебе чекає Петро і я, бо їх вже забрали... Світ, мій світ такий широкий... Навіщо тобі цього переходу?.. Залиши синів у спокої. В них мрія, а в тебе тільки осінь за вухом...».

Запалали вогні і чорно-сірими язиками злизали міст, що гордо перекидав своє жваве тіло звідти до мене.

Не знати, як я опинилася в золотій колісці з дивним відлунням в узголів'ї...

То голоси синів, то Петрове горлання, то Людмилин плач і голосіння невістки Марії раз у раз простеляють свої хвилювання в моєму серці.

Став лити холодний дощ.

Голова крутилася від втоми, від усіх нездійснених

мрій, а, може, від блиску золотої коліски?..

Холод вповивав тіло свіжим поясом.

Я дрижала, хотіла нагрітися, шукала вогню...

Двері відхилилися, я вийшла сісти на призьбу...

З-за потоку на Шушмані вдарили дзвони...»

.....
– І мені не раз сниться син, але ніяк не можу уявити собі, що то за примара, яка то мара переслідувала мене у сні. Кумо, не знаю як, але переслідує вночі, давить за горло, чудо – не інше! – почала своєї Одотя Копощук, вислухавши Гафіїн сон.

Старі товсті буки стояли непохитними обабіч дороги, якою йшли все далі й далі Одотя Копощук і Гафія Чорняк.

Осінь давно вже розстелила свою багрянність горами і полями.

Крокуючи лісом і розмовляючи, Гафія й Одотя здалека здавалися двома маленькими плямами поміж стародавніми буками.

– Бідний мій Петро, – змінила розмову Гафія, – ще коли була нога, то йшов сам по дрова... Не раз аж туди, за Обчину... Я кручуся коло хати, зварю їсти і вижидаю... Сини?.. Не є й що говорити! Підуть, бувало, в бутин, та лиш на Богородицю вертаються. Правда, присилають грошей. Мало. Але все щось є. Хоч на одне, друге, як то буває коло хати... Грошей треба, хоч на сірники... Дров дуже рідко привозили. Завжди надіялися на старого та на кобилу – так то є, коли родичі дбають про все.

– В мене нема коня, ні воза, ні вола, але, слава Вовишньому, плечі, ці плечі і руки, – плеснула Одотя в долоні, – допомогли мені. Без дров я ніколи не була, а то, знаєш, Гафі, до цього і в Площі якогось хворосту знайдеш... Добре жити тут у горах... Ти чула, що говорила Христина Кващучка, коли повернулася з Варода?.. Каже: «Аби ви знали, яка там пустиня!.. Поля стільки, що за голову берися, як побачиш, – довге, без кінця... А хочеш зварити їсти, то хіба соломою розпалиш піч...».

– Не гріхуюся на мого Петра, Одо... Він розумний чоловік. Коли Христина, пам'ятаєш і ти, переселялася туди, в ті поля коло Варода, Петро казав: «Будь розумна, жінко, бо, знаєш, я – дурна баба – хотіла їти. Будь розумна, жінко. Що хочеш, щоб ми, як миші в норах у дощ, повиздыхали?! Бідувати тобі треба? Без муки не йде в руки. Тут маєш все, що Бог дав. Хочеш дров – дрова близько. Недалеко Площа, або Заверьх... Хочеш виспатися в холодку – пристелиш верету під горіхом і спиш собі, як на дивані... Всього маємо... Не гніви Бога!.. Змилуйся! Ми не цигани, аби ходили з села на село, світом блукали... Там будеш у губи дримбати, на вітер кричати!.. Аби тебе більше не чути!..»

(Далі буде).

Марія ЧУБІКА

ВІД ПОЛАМАНИХ КРИЛ ДО ВИСОКОГО ЛЕТУ

(Оповідання)

(Продовження з № 230)

Наступного ранку, коли осіннє сонце силало на землю скупе тепло, Яринка все ще спала глибоким міцним сном, а жителі міста вже читали в ранковій газеті про успіх лікарів, які успішно провели складну операцію, з чим відомий журналіст вітав хірургів професорів О. Мінкулеску, К. Лезерою, У. Попеску, молодого лікаря Я. Карп'юк-Мінкулеску та ін. Новину підхопили й інші газети, але, не вникаючи в деталі, ще додали, що професор Мінкулеску одружився зі своєю молодою асистенткою, майбутнім лікарем-хірургом Я. Карп'юк.

– О, це вже занадто! Нещасні пліткарі, як можна писати таке лише на основі власних здогадок? Де ж їх професійна журналістська культура? – обурився професор, кинув газету на стіл, підняв трубку телефона і набрав номер.

Ярина не відповідала. Подзвонив Валентині і попросив негайно приїхати, щоб поговорити.

Хлопець сказав, що таки зараз буде, бо він тут, в місті. Вже через кілька хвилин Валентин сидів у кабінеті професора, але той, помітно стурбований, задумав розмову не почав.

– У мене погане передчуття, і Ярина не відповідає на телефон. Вона перевтомилася за ці дні. Щось неспокійно мені на душі... – сказав професор.

– Їдьмо до неї, – запропонував Валентин.

Сіли в машину і незабаром зупинилися перед великим будинком, в якому мешкала дівчина.

За хвилину стояли перед її квартирою. Подзвонили. Гучний дзвінок розтинав тишу, але двері ніхто не відчиняв.

Валентин побіг до адміністратора і попросив запасного ключа від квартири. Відкрив двері, кинувся в кімнату... Ярина лежала в ліжку, важко дихаючи, горіла і тряслася у лихоманці.

Валентин підхопив її на руки і поніс до машини. Через кілька хвилин, які здалися йому та професорові цілою вічністю, були у лікарні.

Організм дівчини, виснажений від перевтоми, не справлявся з простудою.

Мужчини не відходили від неї ні на хвилину. Спостерігали, як медичний персонал швидкої допомоги метушиться коло Яринки, повністю покладаючись на його компетентність, і лише час від часу, так щоб не заважати своїм колегам, брали її за руку, немов хотіли передати їй часточку свого здоров'я.

Нарешті наступив ефект від ліків. Трясучка відступила, дівчина ворухнула рукою, яку тримав Валентин, ледь розплющила очі і пересохлими губами кволо спитала:

– Де я?

– У лікарні, – відповів професор.

Зажмурилась, неначе хотіла щось пригадати. В голові, мов наяву, мелькали картинки: кав'ярня, столик, за ним Валентин і Руксандра бесідує, сірий густий туман, холодна стіна, місто, парк, квартира, ліжка... і більше нічого не пам'ятає.

– Значить, він зрадив! Він обманув мене!

О, Господи, а він казав, що кохає! Чому, чому, чому?.. – шепотіла Ярина пересохлими губами.

– Він пояснить все, а тепер тобі треба відпочити, – мовив професор.

– Не треба пояснювати, я сама бачила...

Професор стрепенувся і глянув на молодого чоловіка.

– Що ти бачила? – перепитав.

– Бачила, як він сидів із нею у кав'ярні...

Професор глянув запитально на Валентина, той, кивнувши, підтвердив сказане дівчиною.

– З того, що вони сиділи разом і пили каву, ще не значить, що він кохає її, – промовив професор.

– А чому не прийшов до нас? Значить, все то правда, що сказала Руксандра... – мовила дівчина, і гарячі сльози потекли на подушку.

Опісля затихла і знову заснула. Професор попрямував до дверей. Валентин зупинив його і подав свій телефон, пояснюючи щось шепотом.

Незабаром професор повернувся.

Валентин стояв біля вікна і дивився, як сонце хилиться за дах сусіднього будинку, залишаючи за собою червону заграву. Він думав про той день, коли познайомився з Яриною.

– Іди в місто, поїж, адже ти від самого ранку тут, – перервав його думки добрий професор.

– Ні, я не голодний, – відповів хлопець.

Мінкулеску наполягав, і той нарешті послухався. До кімнати увійшла медсестра, яка принесла хворій вечерю. В ту мить дівчина відкрила очі, обвела за- туманеним поглядом кімнату, привіталася із професором і кволо запитала, як опинилась тут у лікарні.

Професор розповів, що трапилось, і наказав попоїсти:

– Тобі треба набиратися сил. А після вечері я щось розповім тобі, але тільки після вечері, – сказав, подав їй вечерю, відійшов до вікна і, дивляючись, як вечір огортає місто сіро-синьою вуаллю, поринув у думки. Із роздумів його вирвав схвильований голос дівчини:

– О, Господи, мій дивний сон, такий поганий сон!..

– Не вір у погані сни! Ніколи не вір у них, чуєш! Знай, як не будеш вірити – вони не збудуться! – спробував заспокоїти її професор.

– Зрозуміла, не буду... – прошепотіла вона.

– А тепер слухай, – і потиснув на кнопку телефона.

Кімнатну тишу перервали два голоси: чоловічий і жіночий. Чоловічий – то був голос Валентина, а жіночий вона не пізнавала, та після перших речень зрозуміла, що то голос Руксандри Редяну.

Валентин казав, що хоче негайно роз'яснити проблему того фото, яке Руксандра виклала в інтернет:

– Ти дуже добре знаєш, що я не можу бути батьком твого сина, адже між нами не було інтимних зв'язків, точніше мовити, між нами взагалі не було ніяких стосунків. Крім того, я знаю

хто є батьком твого сина. І будь-яка експертиза це підтвердить. Але я не хотів би дійти до цього, – спокійно говорив хлопець. – Ти гарна, елегантна, і в твого батька купа грошей, але я кохаю іншу. От і все!

Після довгого мовчання заговорила Руксандра:

– Знаєш, я не маю звички комусь щось роз'яснювати, але для тебе я це зроблю. Моєю метою було ваше розлучення. Якщо вже ти не був моїм, то чому мав бути її, тої бідної селянки? Чим же вона тебе причарувала? Я не можу розуміти, докола стільки гарних дівчат, далеко не бідних. Ти б міг завоювати не одну з них. В тебе могло б бути все, чого б ти забажав! А ти вибрав сільську сироту та ще й бідну! Скажи чесно, чим вона приворожила тебе?

За що ти так полубив її?

– По-перше, не приворожила, а причарувала, бо вона розумна, працьовита, незарозуміла, гарна, чесна і чиста. І я не проміняю її на жодні багатства! Тож попрошу тебе: закінчуй всі наклепи, вгамуй свою ненависть, спинися. Чуєш? – твердо чеканячи слова, сказав Валентин.

Далі почувся скрегіт стільця об підлогу, мабуть, дівчина встала, і її сердите нерозбірливе бовкання. «На все добре!» – це голос Валентина, цокання каблучків...

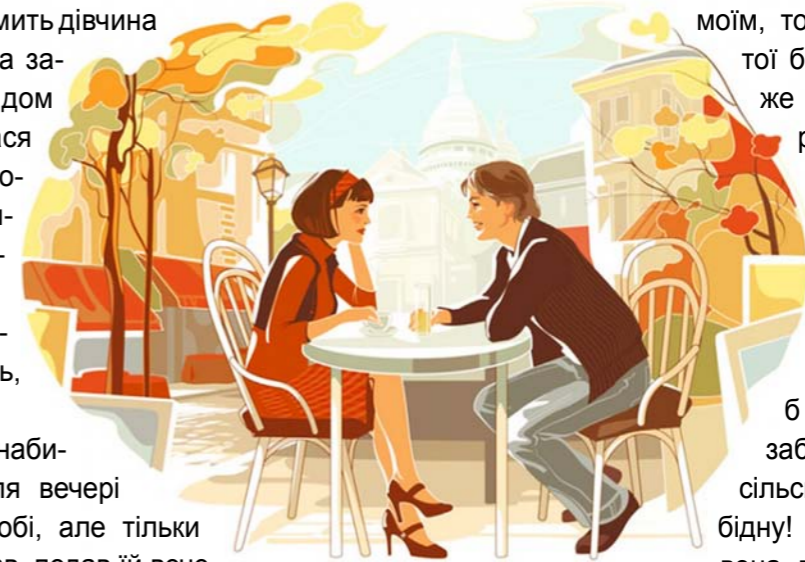
Професор виключив телефон.

– Тобі, дочко, тепер зрозуміло? – запитав.

– О Господи, що я наробила? Що наробила? Я попрошу в нього пробачення, щиро попрошу. А він зможе простити мені? Я ж пообіцяла вірити йому! – на очі дівчини набігли сльози.

– Яринко, ти знай: хто любить – той прощає. Ніколи не треба падати у розпач, – підбадьорив її професор. – Послухай, зараз повернеться Валентин, я залишу вас удвох, вам є про що поговорити, – промовив і тихо вийшов.

(Далі буде)

Ігор ЛІЩИНСЬКИЙ

ПЕРЕМОЖЦІ

(Уривок з повісті)

(Продовження з № 230)

- Темрява гула. Враз яскравий спалах розпанахав темне небо, гулко загуркотів грім. Іванкові стало страшно. Знову блиснуло, грім покотився Гереновими зворами. Буря набирала сили. Темрява стала такою густою, що не було видно нічого й за крок. Лишень час від часу блискавки освітлювали околиці. Хлопчик ішов, часто спотикаючись то на якійсь ямці, то об камінь. Йому було страшно, але і впертість зростала, переборюючи страх, і він продовжував іти вперед.

Іван минув лісникову хату, але не побачив її, пройшов біля студеної криниці і теж не побачив її у густій темряві, як і не почув дзюрчання води з-під каменя, заглушеного гудінням бурі. Його ноги терпли, але він продовжував іти вперед.

Почав падати дощ, поволі, поволі хлопець змок до нитки. У той час пригадав собі, що коли він йшов додому минулого разу (то була обідня пора), в дорозі його догнали чоловік із жінкою на возі, які везли сіль в Угорщину. Вони й розповіли Іванові, що на горі Гута, дуже схожій до Герена, убили чоловіка. По опису убитого Іван здогадався, що це був продавець із руцанського магазину, якого під час угорської влади називали «гондьо». А вбитого продавця звали Лоці.

Страх з новою силою охопив хлопчика, холодними кліщами стиснувши його серце. «Убили Лоція, – думав він. – Але чому його вбили? Можливо, у нього було багато грошей. А в мене нема. Мене нема за що вбивати. Та хіба можеш знати, що в голові у розбійників».

З такими думками Іван ішов уперед і все вперед прислуховуючись, пробуваючи крізь гул бурі вчути інші звуки. Але нічні птахи і звірі, налякані розгнзваною стихією, мабуть, поховалися. Тому, крім грому, гудіння вітру у верхівках дерев і шелесту дощу, хлопчик чув лише биття його серця, яке гулко відлунувалося в голові.

Іван пройшов вже більше половини Герена, а дощ не стихав. Нараз йому щось почулося. Зупинився, завмер, навіть на хвилинку перестав дихати. Не чути нічого. Рушив далі. Та через короткий час знову до нього долетіли якісь звуки. Зупинився, обернув голову в бік, звідки долидало щось схоже на дзенькіт металу, як з кузні, і тупіт кінських копит.

«Невже це розбійники, як ті, на Гуті, – зацепенів від страху Іван. – Але чому б мене убивали? В мене

нічого цінного нема, – спробував сам себе заспокоїти. – А, може, це не розбійники? Та хто ще такою пізньою порою ходить Гереном? Та будь, що буде!..» – зібрав усю свою силу волі і рушив далі, стараючись виглядати спокійним і впевненим. А стукіт копит по кам'яній дорозі все наростав.

«Добре, що хоч блискає та видно дорогу, а то в такій темряві можна було б і в ярк скотитися, – спробував відвести думку від того, що до нього наближалось, але мимоволі продовжував прислухатися. – А, може, заховатися в куці? – блиснула думка, від якої він одразу ж відмовився: – Ні, бо як знайдуть, то точно вб'ють. Але, якщо іти далі дорогою, то може мене кінь затоптати, – і раптом йому стало так шкода себе, що аж розплакався. – Ой Боже мій, мамко моя, чого я на світ народився? Якби мене тепер побачила мама, то померла би з жалю... – Він пробував заспокоїтись, але ніяк не виходило. – Скільки їх може бути? За цоканням копит, здається, лиш один, а, може, двоє. Та що з того, для мене досить і півдного, якщо він сильний і озброєний».

Ось, уже стукіт копит за спиною, Іван зійшов з середини дороги і продовжував іти правим боком, не сміючи обернутись. Ось, кінь уже минає Івана, і в той момент блискавка освітила Герен. Хлопчик зіщулився, сподіваючись удару, але замість того, почув:

– Тото ти, Іва?

Іванові здалося, що весь Герен заснув, він уже не чув, як шумить дощ, як гуде вітер, навіть грому не чув, лиш стукіт власного серця, яке почало заспокоюватися, сповільнюючи шалений ритм.

– Так, я! – схвильовано відповів, пригадуючи, де він чув цей голос. – А ви звідки тепер їдете, вуйку? – запитав Іван, лиш аби ще раз почути його голос.

– Та я від рання цими пляями блукаю. Знаєш дуже добре, що мій Іван завжди тікав із дому, – відповів подорожній, злізаючи з коня. – Так сталося і тепер. Він щось ся провинив дома, та й лиш раз вижу, що його нема. Звідаю всіх, а один ми сказав, що Іван є у Кручунові. І це мене примусило нині рано сісти на коня, та давай до Кручунова. Я ходив цілий день по селові, питав одного, другого – ніхто ми щось певного не міг сказати. Видиш, Іва, як мені день пішов?

Іванові все стало ясно. «Це ж Іванюшка, – здогадався він. – Як я міг його не впізнати? Та це ж Іванюшка із

нашої сутиці, той, що працював у сільській міліції. Він завжди мав проблеми зі своїм старшим сином, який ще малку тікав із дому».

Якийсь час ішли пішки, бесідуючи, потім Іванюшка вирішив завести порядок дальшої їхньої подорожі:

– Знаєш, Іва, і ти змучений, і я невідпочилий, та домовімся так: тепер ти сядеш на коня та будеш їхати, а я буду іти пішком, тримаючись коня. Потім я сяду на коня, а ти будеш іти пішком менше-більше ту саму віддаль. Добре? – запропонував він.

– Не добре, а дуже добре – відповів Іван, радіючи, що не тільки вибрався з «геренського пекла», але й має нагоду їхати верхи і хоч трохи відпочити. – Та де би не було добре? Ви знаєте, як мені було страшно, лячно у цьому безконечному лісі? Як я слухав кожний камінець у дорозі, чи він дихає, чи ні? Як я слухав, чи не нападе на мене якась звірина з ліса? Мабуть, якби побачив їжака, то й він здався б мені страшним звіром. Та й коли ви наблизилися до мене, я мало не зомлів із

страху, думав, що то розбійники. Такої страшної дороги я ще не мав і, сподіваюся, вже не буду мати ніколи, – розв'язав Іван міх своїх переживань. – Ой, який я радий, що ви з'явилися. І мама нічого не знає про цю мою подорож. Тепер, як почує, що відкриються двері, то буде думати, що неньо прийшов, – продовжував Іван щиро виливати думки.

– Та не прийшов ти неньо? Но, так і мій брат... Уже третій рік, як ніхто про нього нічого не знає. Хто би міг знати, чи вони іще живуть? – зітхнув Іванюшка.

– Та неньо писав додому спочатку, коли його взяли німці, а потім нічого від нього не приходило, – продовжив Іван розпочату тему.

– Але я не можу зрозуміти – твій неньо і мій брат були у великій біді, бомби, кулі, вогонь, як на війні. То не дивно, що про них нічого не знаємо. Але мій син!.. Йому вже чотирнадцять років, не чує ні кулі, ні бомби, дома має постіль, їжу і всі умови, а він від цього тікає та ще й прячеться. Кажі, не дивно це? – зворушено запитав Іванюшка.

Буря минула, але звірина ще не повиходила із схованок, тому в лісі було тихо-тихо. Поміж деревами почало світліти. «Скоро вже кінчиться цей темний і безконечний ліс», – подумав Іван, а вголос сказав:

– Най злізаю, вуйку, вже з коня.

– Ні, Іванчику, іще мало їдь, а потім уже буду я їхати, – відповів Іванюшка. – Я тобі скажу, коли то має бути.

Близився кінець ліса. Розвиднювалось. Шлях пішов униз. Починався Петрованський хутір. Скоро дорога стала звивистою.

Десь щебетання якогось раннього пташеняти відганяло тишу. То тут, то там по стайнях заревла худоба. Починався новий Божий день.

Перехожі, ще сонні, не мали охоти говорити, всі запитання і відповіді були короткими, навіть ніхто не поцікавився, звідки взяли тут у цю ранню пору подорожні.

З приходом дня Іван відчув прилив сил. Втома і нічні страхи відступили. Навіть зрадів, коли Іванюшка сказав, що пора йому злізати з коня і йти пішки.

– Уйку, я вам іще перше казав, аби ви уже сідали на коня, – сказав Іван.

– Не журися, іще маємо часу мінятися, – відповів Іванюшка.

Незабаром вже перетнули залізну дорогу, значить – недалеко село Петрово. Але селом не пішли, Іванюшка направив коня стежкою у напрям Рускови. Наблизились до річки Вішев, яка несе у собі і руцанську воду. На березі Іванюшка підняв Івана на коня, і так переплили річку. Потім рушили Дубровою і незабаром добились до своєї сутиці.

Двері хати не були замкнені. Іван тихенько натиснувся на клямку і вони відчинилися.

– Тото ти, Васи?

Як і здогадувався Іван, мати подумала, що то її чоловік повернувся із далеких та незвіданих доріг.

– Ні, мамо, я туй – відповів Іван. – Неньо не знав би у котрі двері заходити, бо коли го взяли німці, сії хижі ще не було, – спробував пожартувати, почувши зітхання матері.

– А я гадала, що неньо ти, бо все го сню, усе з ним говорю, – знову зітхнула Анна.

Важка подорож, страх, голод, холод виснажили Івана. Але він не хотів їсти, ані не спішив переодягатися, хоч на ньому все було мокре, він хотів чим скоріше покласти голову на подушку.

(Далі буде).

Лариса-Міхаєла ТРАЙСТА

НЕБИЛИЦІ З ДІДУСЕВОЇ СКАРЬНИЦІ ЛІСОРУБСЬКІ ПРИГОДИ

ЗА ГРОШІ НІ БЕСІДИ

Під стіною дідусевої хати, відколи я пам'ятаю, лежить складена купа сухих дерев. Дідусь час від часу то розкриває, то накриває їх старою веретою.

– Навіщо вам тих сухих дерев? – запитала я одного разу дідуся і, не чекаючи відповіді, додала: – Порубайте їх на дрова.

– Та што ти, доню, таке говориш?! – аж скрикнув дідусь. – Які тото сухі дерева... Тадь ото лаби¹ до драчовання², дивиса на ню, яка хитра, ні сіло, ні впало – сухі дерева! Та звідки тобі знати, – перейшов дідусь на лагідний тон, – драчовання – уже давно призабута месерія³. А давно, йой, у якуй самі⁴ були драчарі, бо ото не хоть хто умів драчовати, а ще як драчарь був легінем, то ото билиса дівки над ним, бо не годен було руняти драчаря із темним каланником, який бутинарив⁵ палмашем⁶. Коли такий легінь усватає дівку,

Правда, і давно були такі ґатери, але тото один на дві-три села, а решта все драчувалоса драчков. Я дуже са паровав драчовати із старим Дьоканом, дідом сего Дьокана, што має молочарню у Запотоці. Ото один драчар стояв горі на лабах, а другий долу, на земни. Долу було май тяжко, бо усе фіресиня⁹ ти сніжило у очі, але старий Дьокан боявса висоти, хоть ото не було так високо, може, два митри уд земні, та не хотів ні раз драчовати горі, на лабах.

Та оден раз так нас уфітькав оден лайдак, што і теперь ми чудно, як ото кажут: уфітькав нас стоячі. Драчовалисма у Ямі Накладоватуй, а ун прийде та каже нам:

– Люде добрі! Мав бих десять смерек подрачовати на дошки, што кажете?

– Подрачуєме вам. Де маєте смереки? – звідусе ми.

– Та туй, – каже, – недалеко, пуд Шведуков. Коли прийдете?

– Та уд понеділка, – каже Дьокан.

У понеділок рано ми ще спиме у колибі, а ун уже прийшов із возом перевезти нашу серсаму¹⁰.

Зачали ми драчовати, а ун у кожді два-три часи кличе нас істи, а ми такі раді, бо тото були тяжкі годи, ми ілі кулешу із ріпов та фасулями, а ун нам мняса козячого, солонини, кирнадза, сметани, масла – раз якої хочеш добрені, а ще корчага з горітков.

– Іште, люде! – каже нам. – Іште та пийте, кулько хочете, а за гроші... Ні бесіди!

– Йой, який добрий ґазда. – каже Дьокан. – Дивиса, як дбає за нами, а ще й нагадує, што гроші бізуні, абих са не журили.

Ми драчуєме, і так нам весело, так нам добре, бо істи кулько хоч, а погар сливлянки так ти пудкріпит тіло, што ні не чуєш фарадчак¹¹.

Два тижні ми драчовали, бо смереки були товсті, але легко їх було драчовати. Коли єме докунчали, ґазда каже:

– Но, завтри прийдіт у село, до мене дому, бо вам хочу учинити гостину.

Спустили ми са у село, так поза службов, бо ото було у неділю. ґазда нас закликав до хижі та честує і хвалит нас перед своїм кумом:

Лариса ЯКОБЧУК БЕВКА

ПОХОРОН КУКУШЯНИ (Бувальщина)

І про похорон старої Кукушяни зісталася смішна пам'ятка в краї. На тім похороні замість того, щоб люди, вірники, помолилися Богу та просили Його, аби їм простив гріхи, та аби простив гріхи покійній, навпаки... досипали собі мішок гріхами.

Сім'я старої Кукушяни жила убого, подальше від центри села, у присілку. Не був захуд оплатити похорон, щоби відбувся похристиянськи, як повсюду.

В Божому писанні говориться, що всі ми прийшли на цей світ голими, отже однаковими перед Богом. Та якщо би трималися Божої науки священники, то не робили б різниці між людьми.

Ну!? Айбо, воно відбувалося та і сьогодні так буває, що саме вони, Божі слуги, роблять негодю між парафіянами. Коротко – малі гроші, мала служба! Не заплатили до хосни панотцю, ото він і прикоротав похоронну службу. Навіть і безпорядки були допущені. І тут замішалися відомі гунцути. Нишком-тишком, замішалися допомогати і сміхуни, збиточники. Вони не боялися Бога, ані людей. Із них і відомий сміхун Загарій.

Прикоротавши службу, священник попросив кадило, щоб викадити труну перед виїзду похорону до могили. Кадилом орудував лема Угляр. Розжарив лема кадило вугіллям, а воно задиміло. Передаючи його в руку священника, ще подув у нього, аби кипіло, як тому ряд. Дмухнув, як із циганського міха. Скільки було порошу в кадилі, попелу, весь подув на священника. Хмара

попелу накрила пана, що його не було видно. Поки піп прокашлявся, прочунався гунцут Загарій, маючи на сповиві перець, потрусив ложечку червоного лютого перцю (паприґи) в кадило на розжарене вугілля. Господи, що там коїлось! Ледве скапав піп від хмари попелу, що його душила, а тут інша біда!

Гострий нестерпний запах і дим із згореного перцю, а піп задихнув першим того чаду. Загикався і почав кашляти і кинув кадилом поза труну. І не лиш піп почав кашляти і чхати, а разом з ним і люди, що стояли побіля труни, розкашлялися і розчхалися... А гунцути і собі теж, ніби то кашляють, плюють та чхають.

Розбігся народ з похорону куда хто видів очима, що зараз не було кому нести труну до ями. Після того, як трохи прохрипівся, священник промовив до християн:

– Дорогі во Христі! Рушаймо звідси у дорогу, бо тут газ! Фе, тут нам вже не бути через оцей клятий газ.

Здається, що отець дав собі справу, що то діло рук сміхунів та збиточників, бо дальше промовив:

– Пекельні грішники! Не побачите Божого лиця! А на тім світі так мете покутати гріхи, нюхаючи газ із паприґи, легше вам не буде! А покійниці хай Бог простит гріхи! Вічная її пам'ять, Амінь!

Записала

Лариса Бевка, 1983 р.,
від бабки Марії Бевки-Дахман

то єї родичі хвалилиса на все село: «Ади, нашу Марію, Василицу вадь Анну (вже як єї кликали), усватав драчарь». А теперь ні не знаю, ци би хто, окрум нас двох-трех старих, умів драчовати, бо зачали привозити із України «Дружби», удтак і у Романії угадали «Ретезати», а теперь повно ґатеру⁷, што їх гонит курент⁸, кому вже гія драчарю?.. – з досадою запитав, мабуть, себе самого дідусь.

- 1 Лаби – кобилиці.
- 2 Драчувати – трачувати, різати колоду на дошки.
- 3 Месерія – ремесло.
- 4 Сама – повага.
- 5 Бутинарити – лісорубити.
- 6 Палмаш – простий (так би мовити некваліфікований) робітник.
- 7 Ґатер – пила.
- 8 Курент – електричний струм.
- 9 Фіресиня – тирса.
- 10 Серсама – знаряддя праці.
- 11 Фарадчак – утома.
- 12 Рар – рідко.
- 13 Кларно – ясно.

Дітячі сторінки

Олег БУЦЕНЬ

НАСТУСЬКА-ВЕРЕДУСЬКА

– Мамо, ти надовго? – спитала Настуся, підвівшись з подушки.

– Надовго, доню, лежи. У мене сьогодні багато справ. А ти, Павлику, – звернулась вона до сина, – сідай за уроки. Бо знову з читання трійку принесеш.

– Не принесу, – насупившись, пробурмотів Павлик. І щось гірке, невимовно образливе стиснуло йому груди. Навіть не було бажання виправдуватись. Звичайно, можна було б розказати, що трійку він одержав через Сашка, який весь час смикав його за полу курточки, коли він читав. Та хіба ж мама стане слухати? Якби то була перша трійка...

Павлик пересунув чорнильницю на письмовому столу, поправив стосик книжок і сів, підперши голову рукою. Тим часом мама взяла сумку і вже з порога сказала:

– І Настусю не кривдь. Лікар сказав, що їй треба кілька днів спокійно полежати. Якщо попросить чого – не полінуйся, зроби.

Сказала так і пішла.

Спершу Павлик узявся за арифметику. Та не встиг він розв'язати й кількох прикладів, як почувся голос Настусі:

Павлику, дай мені ляльку.

– Ну й уредна ж ти, Настусько. Хіба не чула, як мама казала, щоб я за уроки сідав?

– Так я ж не заважаю. Я тільки ляльку прошу.

– Яку тобі? – сердито перепитав Павлик.

– Зою. І торбинку з клаптиками.

Павлик дістав із шафи торбинку, знайшов ляльку, віддав усе це сестрі й знову сів за уроки. Зробив усі письмові, а потім розгорнув книжку і почав читати вголос оповідання Ушинського «Діти в гаю». Коли він скінчив, Настуся спитала:

– Це вам задали читати?

– Авжеж, – відповів Павлик, складаючи книжки...

Настуся на мить замислилась, а потім тихенько сказала:

– Цікаве яке! Почитай мені ще раз його.

– Та я ж тільки-но читав.

– А я ще хочу. Ти все зрозумів, а я ні.

– Не буду читати, чула вже!

– Ну, Павлику, – залащилась Настуся, – будь ласка... А ці діти були погані?

– Ні, хороші...

– То чому ж вони не схотіли вчитися і пішли до гаю? – допитувалась цікава Настуся.

– Все в тебе «чому» та «чому», – розізлився Павлик. – Були погані, а стали хороші. Ну гаразд, почитаю, тільки не будь такою вередою. Слухай.

Павлик зітхнув і почав знову читати. Він читав повільно, але вже не так зупинявся, як першого разу. Адже слова були знайомі. І варто було тільки почати якесь речення, як у пам'яті воно оживало, і він читав, немов ішов знайомою стежинкою.

– Тож які були діти? – спитав Павлик, скінчивши читати.

– Хороші, хороші, – відповіла задоволена Настуся.

– Нарешті зрозуміла. А я вже думав, що в мене така нетямуща сестра.

– Ні, я тямуща. Тільки покажи мені малюнки.

Павлик дав сестрі книжку.

– Це струмок намальовано?

– Ні, море.

Настуся здивовано підняла брову і запитально глянула на брата.

– Хіба таке море буває? Прочитай, що тут написано, – показала вона худеньким пальчиком під малюнок.

– От причепилась. Я ж тобі вже двічі читав.

– Павличку, ну прочитай.

– Ти справжня Настуська-вередуська! – скипів Павлик. – Коли б ти не була хворою, я б тобі показав, як вередувати!

– А хіба я вередую? – Вона скинула на нього блакитні очі. – Ти чув, що сказала мама? Щоб ти мене не кривдив.

– Ну добре, – стомлено відказав Павлик. – Тільки це востаннє. Слухай!

Він зручніше вмовився на стільці й почав ще раз читати.

Чи оповідання дуже сподобалось Настусі, чи вона просто вередувала, але примусила Павлика читати знову й знову, аж поки не повернулася мама. І мама, завжди така добра й лагідна, цього разу навіть полаяла вередливу доньку, коли поскаржився Павлик.

А наступного дня Павлик вихором вбіг до кімнати:

– Мамо! П'ять! З читання п'ять! Ось щоденник, подивись.

– Та заспокойся. Вірю. Це добре, дуже добре! – казала мама, радіючи разом з сином.

І коли Павлик, не знаючи куди себе подіти від радощів, побіг на вулицю до хлопців, мама підійшла до Настусі. Присіла на ліжку, погладдила її по голівці й ласкаво спитала:

– Ну, вередо, як же це сталося?

А Настуся пригорнулась до неї і тихо відказала:

– Я ненависне... Я більше не буду...

Дітячі сторінки

Ігор СІЧОВИК

ВЕСЕЛИКИ

НЕ ХВАЛИСЯ, ЯК ГАРБУЗ

Похвалився гарбуз м'ячу:

– Як захочу – полечу!

І захекав, наче міх,

Та піднятися не зміг.

– Я літати ще навчусь,

А от зараз – покочусь! –

Весь надувся він і – трісь! –

На шматочки розлетівсь.

Намотай собі на вус:

Не хвались, як гарбуз!

До обіду Гриць сьогодні їв улюблені суниці.

А як мама вийшла з хати І поглянула на Гриця, Не могла його впізнати: Хлопчик був, як та суниця.

Що це?

В сінях у куточку
Щось лежить клубочком
З вигнутою спиною,
Вкритою щетиною.
Я відгадую півдня:
Що це – щітка чи щеня?

ОГІРОК

Лежить під листям огірок,
Увесь до ниточки промок.
Навколо нього огірочки –
Його малі сини і дочки.
Вони водичку п'ють ковтками,
Щоб завтра стати огірками.

Лісове Диво

Якось в лісі Ярослав
Стигли ягоди збирав.
Раптом таємниче
Хтось хлопчину кличе:
– А подайно руку,
Витягни з багнуки!
Той подав. І білий гриб
Із куштів у кошик – стриб!

Складне Завдання

Оля виправити двійку
Намагалася давно.
Дав учитель їй лінійку,
Каже: «Вимірй вікно».
Спалахнули в Олі щоки,
Оля руки розвела:
– Це вікно таке широке,
А лінійка – мала...

СТРАШНИЙ ВОВК

Малювала я картину,

На картині – вовка:

Лапи, хвостик, шию, спину,

Двоє вух, два ока.

Прибігає вовчик з лісу,

Припинив роботу.

– Намалюй, – прохає слізною,

Два носи й два роти...

– А навіщо? – я спитала

Й почала сміятись.

– Бо нас в лісі перестали

Вже й зайці бояться.

ПАВУК

Серед ночі чути стук.

– Хто це стукає?

– Павук.

– Що майструє цей дивак

В пізню пору нашвидку?

– Для гостей, для мух, гамак

Він розвішує в кутку.

СУНИЦЯ

На бабусинім городі
Недалечко від криниці

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

УРИВКИ З БУДЕННОГО ЖИТТЯ

* * *

Ранок, насуплений низькими хмарами, сповіщає дощовий день.

– Іва-а-а! – заповнює тишу різкий голос старої Іванихи.

– Га!?! – гакнув старий.

– Дивись, знову буде дощ, а в нас сіно...

– Ну, ну хіба потягнеш Бога до суду?...

* * *

На толоці четверо в синцях, подряпаних, брудних підлітків.

Видно що лупцювались завзято.

Один з них, біловолосий, витираючи закривавленого носа і погрожуючи кулаком в сторону суперників, кричить:

– Ну і що!.. Вас двоє, а я сам з братом.

* * *

– Куди, Міха', в час добрий? – питає старий Грещук батька.

– Та в Букурешті, до сина.

– А чім є твій син там, у Букурештьох?... цікавиться.

– Та, новинки (газети) пише, – наче з досадою відповідає батько.

– Та не журиса, Міха', добре што не краде...

* * *

– Йой, Іванку, гаси вже тот телевизор, бо, ади вже зараз опуночі... – з докором мовить стара до внука.

– Што, ви, ба'?!.. Зараз зачинає меч (футбольний матч), – обурюється Іванко.

– Йой, бабин Іванку, лиши меч, бо пише у Сятум Писанію, што хто із мечом ходит – уд меча і погине...

* * *

Страшним невидимим птахом покотилася понад Верхнянкою луна дзвону, розпростерши свої крила, сповіщала про чийсь-то смерть.

– Три стихи – чоловікові дзвонить! – мовив задумливо старий Іван.

– Кого ба це пендило умерти, ади, серед самих сінокосів... – зітхнула Іваниха.

* * *

– Хто умер, Василю'?!.. Чую дзвонит, а я ні габар... – кричить тета Іваниха на сусідку.

– Та Іван Багрянний.

– Абу не пиячив – ще муг жити.

– Йо, ще муг жити, Іванихо!

* * *

Горі столітнім дубом стоїть припертий великий оберемок свіжо нарубаних грабків. Старий Іван пробує висадити собі той оберемок на спину... Спочатку йому вдається, але після трьох кроків втрачає рівновагу і оберемок падає.

– Бог би тя побив із ягером (лісником), які тяжкі грабки!.. – плює з досадою.

* * *

На Святу Неділю перед церквою жінки розв'язують хустинки, шукають дрібних грошей, бо не дадуть попови п'ятака за мировання, а тут починає накрапати.

– Ходіть, ходіть швидше, – заохочує їх священник.

– Шукаємо бані (копійки), отче, – відповідає одна з них.

– Ходіть, дорогенькі, ходіть, є бані, не є бані, лиш ходіть швидше...

* * *

– Іване, чому ти сеї ночі крав сіно від Ілька Шушмана? – питає панотець вуйка Івана.

– Може, крав, а, може, і не крав, – байдуже відповідає вуйко.

– Крав ти, Іване, крав, я ж тебе бачив.

– Може, бачили, а, може, і не бачили...

– Гріх, Іване, гріх!

– Може, гріх, а, може, і не гріх...

– Зловить тебе Ілько та уб'є.

– Може, мене, а, може, вас, – хитро посміхався вуйко, бо добре знає, що шукав пуп серед ночі у Ілька Шушмана.

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Анатолій СЕМЕНОВ

ХОДИВ КОГУТ ДО СУСІДА

(Гумореска)

Височезний дощатий паркан.

По цей бік Онисько зі своїми грядками – цибулею, морквою, часником, помідорами...

По той бік Терешко зі своїм когутом, який перелітає через паркан і своїми кігтями переорює Ониськові грядки, наче дисковим культиватором. Не стерпів такої наруги чоловік, спіймав когута, повисмикував з його крил довге пір'я, щоб не міг перелетіти через паркан, і перекинув зловмисника в Терешкове подвір'я.

Усе було б добре, та не врахував Онисько, що в Терешка кулаки, як двопудові гіри. Побачив він знеславленого півня, поставив біля паркану стільця, виліз на нього і гукнув Ониськові:

– Підійди-но сюди, я тобі начищу піку!

– За що? – вдав із себе дурника Онисько.

– Стань ближче, я на твоїй мармизі все напишу, – пригрозив Терешко.

Онисько відчув, що пахне смаленим, і ввімкнув задній хід:

– А може, не треба. Може, владимо все тихо-мирно. Он у мене завалася пляшка добрячого самогону...

– Дуже задешево ти оцінив когутове пір'я! – ще більше розсердився Терешко.

– Це діло можна виправити – одіб'ю в паркані знизу дві дошки, і нехай собі гуляє зі своїм гаремом на моїх грядках скільки йому заманеться, – запропонував Онисько.

Терешко задумався:

– Ну якщо так...

На цім хильнули самогону і розійшлися. От і ходить через дірку в

паркані на Ониськові грядки когут, зозулястих за собою водить, гребуться гуртом, аж курява здіймається. А тоді зозулястенькі по черзі шастають у Ониськів хлів і залишають у гніздах як на підбір яйця.

Отож по якимсь часі Терешко знову виліз на стілець біля паркану.

– Сусіде, де ти там? – погукав.

– Тут я, – обізвався Онисько в передчутті нової біди.

– Ти ось що... Забий дірку в паркані дошками, – мирно запропонував Терешко.

– Навіщо? – здивувався Онисько. – Мені з твоїм когутом навіть веселіше.

– Однак забий, – наполіг на своєму Терешко.

Тож дірка забита.

У когута вже відросло пір'я, але Терешко тримає його на прив'язі.

І чого б це?

*«...Як на ті чорнобривці погляну,
бачу матір стареньку,
бачу руки твої, моя мамо,
твою ласку я чую, рідненька...»*

Микола СИНГАЇВСЬКИЙ